

Stvarnopravno uređenje i pregled tehnologije i infrastrukture telekomunikacijskih mreža

Križan, Lovro

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:376540>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za građansko pravo

Stvarno pravo

Lovro Križan

Stvarnopravno uređenje i pregled tehnologije i infrastrukture telekomunikacijskih mreža

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Hano Ernst

Zagreb, Lipanj, 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Lovro Križan pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Zagreb, lipanj, 2022.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Pregled širokopojasnih telekomunikacijskih mreža	2
2.1. Razvitak širokopojasnih telekomunikacijskih mreža.....	2
2.2. Elektronička komunikacijska infrastruktura (aktualna tehnološka strana).....	3
3. Pravno uređenje elektroničke komunikacijske infrastrukture i infrastrukturnog operatora....	6
3.1. Elektronička komunikacijska infrastruktura.....	7
3.2. Infrastrukturni operator	8
3.3. Pravo vlasništva elektroničke komunikacijske infrastrukture	9
4. Telekomunikacijske djelatnosti	13
4.1. Fizičke osobe.....	13
4.2. Pravne osobe.....	14
5. Pravo puta	15
5.1. Institut prava puta.....	15
5.2. Naknada za pravo puta	18
5.3. Naknada za pravo puta u sudskoj praksi	20
5.4. Pravo puta više infrastrukturnih operatera na istoj nekretnini.....	22
5.5. Linijska infrastruktura	23
6. Odnos instituta prava puta s institutima stvarnog prava	25
6.1. Pravo puta u odnosu s pravom služnosti	26
7. Zaključak.....	28
8. Literatura	30

TUMAČ KRATICA

5G	– Elektroničko komunikacijska mreža pete generacije
D.D.	–Dioničko društvo
D.O.O.	–Društvo s ograničenom odgovornošću
Direktiva 2002/21	– Direktiva 2002/21/EZ o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge
EDGE	– Enhanced Data Rates for GSM Evolution
EKI	–Elektronička komunikacijska infrastruktura
FDI	– Fiber Development Index
GPRS	– General PacketRadio Service
GSM	– Global System for Mobile Communications
HAKOM	– Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti
NKD	– Odluke o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. - NKD 2007
NMT	– Nordic Mobile Telephony
PKI	– Pravilnik o katastru infrastrukture
Pravilnik	– Pravilnik o potvrdi i naknadi za pravo puta
PSR	– Pravilnik o načinu upisa u sudski registar
ZEK	– Zakon o elektroničkim komunikacijama
ZKV	–Zakon o katastru vodova

ZO	– Zakon o obrtu
ZOO	– Zakon o obveznim odnosima
ZPDV	– Zakonu o porezu na dodanu vrijednost
ZPU	– Zakon o prostornom uređenju
ZTD	– Zakon o trgovačkim društvima
ZUIO	– Zakon o uređivanju imovinskopravnih odnosa
ZUP	– Zakon o upravnom postupku
ZUS	– Zakon o upravnim sporovima
ZVSP	– Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima
ZZK	– Zakon o zemljišnim knjigama
ZZO	– Zakon o zaštiti okoliša
ZZR	– Zakon o zaštiti na radu

1. Uvod

Tema ovog akademskog rada je prikazivanje aktualnog pravnog uređenja potrebnog za postavljanje, održavanje, korištenje te unapređenje infrastrukture potrebne za provođenje funkcionalne i teritorijalno sveobuhvatne elektroničke komunikacijske mreže pete generacije (dalje u tekstu: *5G i 5G Mreža*). Razvoj 5G mreže i 5G tehnologija je od velike važnosti kako za Republiku Hrvatsku tako i za Europsku Uniju, štoviše, pristup internetu velikih brzina, s brzinama većim od 1 gigabita, sa simetričnom brzinom pristupa i prema korisniku i od korisnika, navodi se kao strateški cilj europske unije naveden u Komunikaciji Europske Komisije Europsko gigabitno društvo 2025.¹

Elektronička komunikacijska infrastruktura je nužna za funkcioniranje elektroničke komunikacijske mreže, koja je esencijalna za funkcioniranje kako privatnog tako i javnog sektora. Jasan trend oslanjanja brojnih djelatnosti na elektroničke komunikacijske mreže samo je potenciran Covid 19 pandemijom kada su i djelatnosti koje prije nisu koristile elektroničke komunikacijske mreže počele iste koristiti s velikim uspjehom. Mogućnosti pružanja javnih usluga putem elektroničkih komunikacijskih mreža kao i bankarskih i zdravstvenih usluga uz već postojeće, jasno upućuje da će se u budućnosti korištenje mreža još i povećati, vjerojatno do sad nepojmljivih razmjera.

Aktualni prijelaz tehnologija s četvrte generacije na petu očekuju velike promjene u tehnologiji. Očekuje se uvođenje i korištenje novih ideja i aplikacija u gospodarstvu i javnoj upravi, riječ je o modernim industrijama poput digitalizacije proizvodnih procesa, interneta stvari tzv. *Internet of Things*, pametnih gradova, pametnih „autonomnih“ vozila i *Big Data* - podataka velikih količina. Da bi se isti ostvarili potrebna je velika količina podataka koja će se prenositi elektroničkim komunikacijskim mrežama. Broj potencijalnih korisnika širokopojasnog pristupa će biti znatno uvećan te neće više biti ograničen samo na fizičke osobe i osobne korisničke uređaje, već će uključivati čak i kućanske uređaje, industrijske uređaje i autonomna vozila. Nove izazove predstavlja i to da će dio navedenih uređaja biti pokretan, njihove zahtjeve za povezivanjem će morati u potpunosti moći ispuniti napredne bežične mreže.²

Kako bi korištenje tehnologije i ostvarenje tehnologije postiglo željene učinke u stvarnom vremenu, te kako bi se razvijala u željenom smjeru u budućnosti potrebno je ostvariti smislen aktualan zakonodavni okvir. Potrebna pravna pravila omogućuju nesmetan razvitak te smisleno korištenje tehnologije u okvirima potrebnim kako bi društvo moglo funkcionirati na željen način.

S obzirom na to da je proces globalizacije direktno povezan s razvitkom elektroničkih komunikacijskih mreža i više i manje povezanih tehnologija, potrebno je promatrati i razvitak

¹ Europska Komisija, *Povezivost za Europsko gigabitno društvo* – brošura, 2021., <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/connectivity-european-gigabit-society-brochure>.

² Vlada Republike Hrvatske, *Nacionalni plan razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2021. Do 2027. godine*, ožujak 2021.

pravnih pravila telekomunikacija ne samo na nacionalnoj ili regionalnoj već i na globalnoj razini uzimajući u obzir kulturološke razlike, nejednakosti u know how i drugim brojnim preprekama.

Prema tome potrebno je pristupiti ovoj temi interdisciplinarno. Prvenstveno je potrebno shvatiti razvitak tehnologije, te što ona jest i njezine mogućnosti kako bi se razumjela pravna pravila koja jasno nisu sama sebi svrha, te se na isti način može anticipirati buduće mogućnosti i potrebe tehnologije kako bi se pravnim pravilima mogla anticipirati buduća rješenja i mogući problemi. Sukladno tome prvi dio rada te kroz rad bit će objašnjenja aktualnih te predviđenih povezanih tehnologija, zatim aktualno pravno uređenje instituta prava puta u Republici Hrvatskoj i usporedba instituta prava puta sa stvarnopravnim institutima služnosti.

2. Pregled širokopojasnih telekomunikacijskih mreža

2.1. Razvitak širokopojasnih telekomunikacijskih mreža

Prva revolucija širokopojasnih telekomunikacijskih mreža počinje osamdesetih godina dvadesetog stoljeća. Tadašnja tehnologija prve generacije (u nastavku: „**1G**“) je revolucionirala svijet, komunikaciju i razvoj drugih tehnologija. Razvojem tehnologije do pete generacije (u nastavku: „**5G**“) popratne i druge tehnologije znatno napreduju kao posljedica razvoja tehnologije telekomunikacijskih mreža

Razvitak prve generacije javne mobilne mreže - 1G označava koncept ćelijskog planiranja (*cell planning*) i projektiranja, s ponavljanjem korištenja frekvencija. Riječ je o komunikaciji između dva uređaja u pokretu (u nastavku: „**Terminala**“) koja se ostvaruje pomoću bazne postaje (*base station*), a bazna postaja služi i za povezivanje mobilnih terminala na javnu fiksnu mrežu. Područje koje bazna postaja pokriva adekvatnom razinom signala naziva se ćelija (*cell*). Prva generacija je omogućavala glasovnu komunikaciju no mobilne mreže su bile nestandardizirane te međusobno nekompatibilne. Zbog toga su bile prema današnjim mjerilima spore, isprekidane i prostorno ograničene.

Prva komercijalna mobilna telefonska mreža u Republici Hrvatskoj je radila na Nordic Mobile Telephony (u nastavku: „**NMT**“) normi koja radi u frekvencijskom području od 450 MHz, puštena je u upotrebu 11.siječnja 1991. no zbog zabrane korištenja frekvencija od 450 MHz u civilne upotrebe, njezina upotreba je bila prostorno ograničena.

Razvoj druge generacije javnih mobilnih mreža se razvija u devedesetim godinama dvadesetog stoljeća. Označava ju digitalni sustav prijenosa za govorne usluge koji se razvija istodobno s Globalnim sistemom za mobilne komunikacije (*Global System for Mobile Communications*, u nastavku: „**GSM**“).

GSM predstavlja veliki napredak u odnosu na NMT prve generacije, pomoću nadogradnja kao što su: Generalni paket-radio servis (*General PacketRadio Service*, u nastavku: „**GPRS**“) i *Enhanced*

Data Rates for GSM Evolution (u nastavku: „**EDGE**“) dolazi do znatnog razvoja govornih i podatkovnih usluga.

U odnosu na NMT, GSM pokazuje prednosti u smislu bolje kvalitete usluge, dolazi do standardizacije i kompatibilnosti mreža što omogućava revolucionarno korištenje mobilnih usluga i u inozemstvu (*roaminga*), dok pojava manjih i kompaktnijih terminala omogućava i smanjivanje troškova usluga, što dovodi do znatnog širenja i popularizacije mobilnih uređaja.

Daljnju popularizaciju mobilnih uređaja omogućava i vanjska Subscriber Identity Module kartica - SIM Kartica. SIM Kartica omogućava korisnicima plaćanje usluga u dva oblika:

a) Post-paid, koji označava tzv. pretplatnički, često ugovorni odnos između korisnika i pružatelja usluge; i

b) Pre-paid, koji označava plaćanje usluga putem tzv. mobilnih bonova, koji korištenje usluge stavljaju u direktan odnos s količinom sredstva koje korisnik „plaća na svoj mobilni račun“. Prva mobilna mreža druge generacije pokrenuta je u Finskoj 1991., a u Hrvatskoj je uvedena 1996.

2005. godine Republici Hrvatskoj postaje dostupna 3G mreža. Riječ je o pravoj revoluciji u razvoju mobilnog pristupa internetu. Ostvarena je pomoću mobilne mreže Universal Mobile Telecommunications system, i nadogradnjom High Speed Packet Access (HSPA) u 2000. godini. Mreža 3G je realizirana pomoću tehnologije širokopojasnog pristupa Internetu sa tehnologijom koda Wideband Code Division Multiple Access. Dolazi do široke rasprostranjenosti interneta u svim aspektima društva i znatnog komercijalnog korištenja interneta.

U drugoj i trećoj generaciji prijenos podataka ostvaren je odvajanjem podatkovnog i glasovnog prometa (komutacije paketa i kanala). Četvrta generacija mobilnih mreža razvojem Long Term Evolution-a i njezinom nadogradnjom postaje u potpunosti IP mreža, zahvaljujući tome pokrivenost i brzina postaje neusporedivo veća u usporedbi s prijašnjim generacijama mobilnih mreža. Glasovne usluge 4G realiziraju se ili spajanjem na postojeću 2G ili 3G mrežu ili pomoću tehnologije VoLTE (Voice over razvojem Long Term Evolution) koja predstavlja prijenos glasa pomoću paketskog prijenosa (IP) uz zadovoljavanje strogih parametara kvalitete usluge-tzv. Quality of Service.³

2.2. Elektronička komunikacijska infrastruktura (aktualna tehnološka strana)

a) Antenska infrastruktura

Mreže pokretnih komunikacija druge, treće i četvrte generacije (2G, 3G, 4G) funkcioniraju tako da bazna postaja (stanica) odašilje radiofrekvencijski signal pomoću kojega komunicira s mobilnim uređajem. U svrhu ekonomičnije upotrebe postojećih mobilnih mreža razvija se i koristi uporaba

³ Šišul G., Ilić Ž., *Povijesni razvoj javnih mobilnih mreža* od 18. ožujka 2021., <https://www.5g.hr/tehnologija/povijesni-razvoj-javnih-mobilnih-mreza/>

dinamičkog dijeljenja spektra- Dynamic Spectrum Sharing –DSS, DSS omogućuje upotrebu istog radiofrekvencijskog spektra, odnosno isti frekvencijski nosilac za pružanje 5G i 4G usluga.

Nadalje, infrastruktura pete generacija razvijena je kroz dvije komponente:

- System Architecture Evolution- SAE, koja čini bazu, osnovu mreže; i
- Long Term Evolution- LTE, koju čine pristupna radio mreža, sučelje i sam uređaj.

Skupa komponente čine sustav 3GPP koji ujedinjuje šest organizacija za razvoj standarda (ARIB, ATIS, CCSA, ETSI, TTA, TTC). Na navedenoj infrastrukturi razvija se digitalni sistem za prijenos data jedinica putem radio valova kroz zrak- 5G. 5G sistem koristi novo radio sučelje- interface uz druge nove tehnologije koji koriste mnogo više radio frekvencije, odnosno 28 gigahertz-a, za razliku od 4G mreža koje koriste frekvencije od 700-2500 megahertza. Uporaba tako visokih frekvencija omogućuje eksponencijalno veći prijenos podataka uz veću brzinu prijenosa, smanjenje zagušivanja i nižu latenciju⁴.

Uz korištenje milimetarske radio valne mreže 5G omogućuje spajanje većeg broja uređaja na istom području. Pomoću navedene tehnologije omogućeno je na 1 kilometru kvadratnom podržavati oko 1 milijun uređaja. Isto predstavlja veliki korak u usporedbi s 4G koja na istom području od jednog kilometra kvadratnog podržava oko 4000 uređaja.

Najvažnija promjena nastaje u latenciji, tj. vremenu koje teče od zadane naredbe do prijenosa podatka- dok u 4G mreži latencija iznosi oko 20-30 milisekundi, u 5G mreži iznosi manje od 10 milisekundi, ponekad samo 1 milisekundu što je od naročite važnosti u daljinskom upravljanju strojeva ili vozila.

Milimetarski radio valovi 5G su radiovalovi kratkog doseg koji ne mogu proći kroz zid niti kroz drveće i koji se nakon stotinjak metara apsorbiraju u zrak. Takvi radio valovi se mogu individualno naciijati, ali istovremeno trebaju i brojne, nisko postavljene bazne stanice (postaje) s malim antenama (bežičnim pristupnim točkama kratkog dometa) kako bi zaobišli prepreke i došli do cilja. Broj antena treba biti velik da bi 5G mreža mogla funkcionirati, što istovremeno znači i da će ljudi biti pod utjecajem manje-više uniformnog polja radiofrekvencije koje će prekriti cijelu Zemlju s obzirom na to da je u gradovima potrebno postaviti antene na svakih 100-150 metara. Brojnost baznih stanica će reducirati količinu energije potrebne za prijenos signala od antene do korisnika mobilnog uređaja i tako smanjiti i snagu elektromagnetskog polja oko mobitela, te reducirati i elektromagnetsko „zagađenje“.⁵

Poboljšana pokrivenost signalom, brzinom i kapacitetom omogućena je i pomoću tehnologije - MIMO ili „multiple input- multiple output“ koje koristi brojne ciljno orijentirane zrake koje uočavaju i prate korisnike. Dosadašnja tehnologija je koristila širokopojasne zrake uz velike gubitke signala, stoga je razvoj MIMO omogućio veću ekonomičnost i efikasnost. Dio nove 5G

⁴ Latencija predstavlja vremensku odgodu između instrukcije i aktualnog prijenosa data koja je slijedi.

⁵ Yunman Hao, *Investigation and Technological Comparison of 4G and 5G Networks*, *Journal of Computer and Communications*, Vol.9 No.1, siječanj 2021.

mreže zahtijeva instaliranje Massive MIMO i 5G New Radio na sve postojeće bazne stanice 4G mreže.

Fizičke i tehničke karakteristike 5G mreže i to posebno 5G antena (small cells) bežičnih pristupnih točaka kratkog dometa sastoje se od: jedinica za obradu signala, radijske jedinice, antenskog sustava, kableske veze i kućišta. U određenim slučajevima antenski sustav ili neki njegovi dijelovi mogu se instalirati odvojeno od drugih elemenata bežične pristupne točke kratkog dometa te povezati namjenskim kabelima.

b) Kabelska kanalizacija

Za razliku od antena pete generacije koje za prijenos podataka koriste radio valove, svjetlovod ili optički kabeli su izrađeni od kvarcnog stakla, višekomponentnog stakla ili plastika, koje su debljine vlati kose. Isti se podaci ne prenose pomoću radio valova, već sukladno i imenu, svjetlovodi podatke prenose kao svjetlosne signale, odnosno koriste elektromagnetne valove tako visoke frekvencije da oni već predstavljaju vidljivu svjetlost.

Za prijenos signala pomoću svjetlosti potrebni su:

- elektrooptički pretvarač (optički predajnik); i
- optoelektrični pretvarač (optički prijammnik).

Elektrooptički pretvarač treba imati što jači izvor koncentrirane svjetlosti- svjetlosnog signala, koji se može modulirati u ritmu promjene električnog signala. Pri analognoj modulaciji mijenja se intenzitet svjetlosti, dok su pri digitalnoj impulsi svjetlosti promjenjive duljine, slijeda ili položaja. Optoelektrični pretvarač treba imati što osjetljiviji detektor svjetlosti, u kojem se može izvršiti konverzija svjetlosnog signala u električni. Primljeni svjetlosni signali se dekodiraju u binarni oblik i prikazuju na računalu ili nekom drugom uređaju.

Sam svjetlovod se sastoji od jezgre koja je nešto gušća i ima veći indeks loma svjetlosti (za oko 0,5-2% veći od plašta); i plašta, koji ima manji indeks loma svjetlosti. Svjetlosni signal se prenosi samo po jezgri svjetlovoda, dok odrazni plašt oko jezgre služi samo za vraćanje svjetlosnog signala natrag u jezgri putem totalne refleksije. Svjetlovodi omogućuju velike brzine prijenosa podataka oko 100 Gbps (gigabit po sekundi), dok 5G ima brzine 20 Gbps za downlink i 10 za uplink. Glavna prednost svjetlovoda je veliki doseg: signal može putovati i preko 70 kms dok je doseg 5G stotinjak metara.⁶

2020. godine Omdia (neovisna analitička i konzultantska tvrtka specijalizirana za globalno pokrivanje telekomunikacija, medija i tehnologije) je kreirala Globalni index razvoja optičke infrastrukture - Fiber Development Index (u nastavku: „**FDI**“)⁷

⁶ HAKOM, Publikacije, *Svjetlovodne distribucijske mreže (SDM)*, 2022., <https://www.hakom.hr/hr/svjetlovodne-distribucijske-mreze-sdm/2690>.

⁷ Philpott M., McBride S. *Global Report: Fiber Development Index Analysis*, 2021., <https://omdia.flywheelsites.com/omdia-fiber-development-index-2021/>.

FDI ne prati samo standardnu dostupnost optičkog interneta kućanstvima niti njeno „probijanje“ u kućanstvima, već uključuje: (I) korištenje optičke infrastrukture u poslovanju, (II) „probijanje“ optike na mobilne bazne stanice, (III) ulaganja u postavljanje optičkih kablova (fiber backbone investment) i (IV) opću prosječnu brzinu za upload i download.

Tehnologija optičkih vlakana omogućuje pristup širokopojasnom internetu velikih brzina prijenosa podataka te kao posljedicu ubrzava socioekonomski razvoj. Nacionalni ekonomski indikatori pokazuju da se za svakih 10 % povećanja „probijanja“ širokopojasnog interneta do kućanstava GDP povećava za 0,25 do 1,5 %, a za svako podvostručenje brzine interneta GDP povećava za daljnjih 0,3 %.⁸

c) 5G mreža u EU

Kako bi se s tehnološke strane osigurala homogena mrežna pokrivenost i funkcionalnost 5G mreže, Europska komisija je uočila dvije važne točke: raspoređivanje bežičnih pristupnih točaka kratkog dometa (small cells) i raspoređivanje 5G spektra o kojima odlučuje Europski kodeks elektroničkih komunikacija, European Electronics Communications Code- EECC.⁹

Riječ je o Direktivi (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o Europskom zakoniku elektroničkih komunikacija¹⁰ kojom je reformirana i konsolidirana prijašnja regulacija vezana uz elektroničke komunikacijske mreže i usluge. Ista je prihvaćena i implementirana u pravne sustave svih država članica krajem 2020. godine. Obuhvaća između ostalog i „e-Privacy“ direktivu, „the Telecoms Single Market Regulation“, „the Roaming Regulation“, „the Radio Spectrum Decision“ i druge.¹¹

3. Pravno uređenje elektroničke komunikacijske infrastrukture i infrastrukturnog operatora.

Razvojem elektroničke komunikacijske infrastrukture i širenjem njezine upotrebe dolazi do nužnosti reguliranja iste od strane javne vlasti. Naime, riječ je o infrastrukturi od posebne važnosti

⁸ Prema rezultatima Omdie za 2021. godinu, zemlje vodeće prema FDI indexu su: Singapur (FDI index 92 od 100), Južna Koreja (FDI 76 od 100), Ujedinjeni Arapski Emirati (FDI 72 od 100), Kina (FDI 71 od 100) i Katar (FDI 65 od 100).

Najbolje europske države su Švedska i Španjolska (FDI 57 od 100), dok su SAD 18. svjetskom poretku s FDI 45 od 100.

⁹ Europska Investicijska Banka, Gilles, F., Toth, J, *Accelerating the 5G transition in Europe* : How to boost investments in transformative 5G solutions : main report od 23. veljače 2021.

¹⁰ Direktiva (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o Europskom zakoniku elektroničkih komunikacija.

¹¹ Massaro M., *Between Integration and Protection of National Sovereignty in the European Union's Radio Spectrum Policy: Uncovering Potential Research Avenues*. Journal of Information Policy, vol. 9, 2019, str. 174–213.

koju je potrebno postaviti na nekretninama diljem prostora na kojem se koristi kako bi bilo moguće pružati usluge elektroničke komunikacije na predviđenoj zadovoljavajućoj razini. Stoga se razvijaju specifični instituti kojima se definiraju prava i obveze pravnih osoba koje grade, postavljaju, održavaju i razvijaju svoju elektroničku komunikacijsku infrastrukturu- **Infrastrukturnih operatora**. Nadalje, kako je riječ o infrastrukturi koja je nužno široko rasprostranjena, dolazi do potrebe posebnog uređenja vlasništva nad samom infrastrukturom i nekretninama na kojima se ista postavlja.

U literaturi je istaknuto da zahtjevi za liberalizacijom telekomunikacijskog sektora kao i regulatorni okvir na razini europskih integracija nameću državama članicama obavezu smanjenja državnog utjecaja na isti sektor putem tzv. *incumbent operatora*, državnih telekomunikacijskih operatora. Istodobno je nametnuta i obaveza stvaranja uvjeta za jačanje privatnih telekomunikacijskih operatera, trgovačkih društava koja pružaju javne telekomunikacijske usluge. Uz navedeno, statusne promjene koje su se događale na strani pravnih sljednika državne imovine telekomunikacijskog sektora također su se odrazile na prava tih, ali i novih operatora, kao privatnopravnih gospodarstvenih subjekata, koja ih ovlašćuju koristiti javne nekretnine radi gradnje infrastrukture potrebne za pružanje javnih telekomunikacijskih usluga.¹²

3.1. Elektronička komunikacijska infrastruktura

Elektronička komunikacijska mreža sastoji se od prijenosnih sustava i opreme koja omogućuje prospajanje (komutaciju) ili usmjeravanje. Zatim, elektronička komunikacijska mreža uključuje i dijelove mreže koji nisu aktivni, što omogućuje prijenos signala žičnim, radijskim, svjetlosnim ili drugim elektromagnetskim sustavom, što uključuje satelitske mreže, nepokretne zemaljske mreže, pokretne zemaljske mreže, elektroenergetske kabelaške sustave u mjeri u kojoj se upotrebljavaju za prijenos signala, radiodifuzijske mreže i mreže kabelaške televizije, bez obzira na vrstu podataka koji se prenose, kako su za ostvarenje funkcije elektroničke komunikacijske mreže nužni dijelovi mreže koji prenose signal dolazi do izgradnje potrebne infrastrukture koja isto omogućuje.

Dodatno je naglašena razlika između elektroničke komunikacijske mreže i elektroničkih komunikacijskih mreža velike brzine koja omogućuje pružanje usluge širokopojasnog pristupa brzinama od najmanje 30 Mbita/s.¹³

Prema odredbama Zakona o elektroničkim komunikacijama¹⁴ (u nastavku: „ZEK“) elektronička komunikacijska infrastruktura i druga povezana oprema sastoji se od pripadajuće infrastrukture i

¹² Bajt J., *Pravo puta na javnim nekretninama radi gradnje elektroničke komunikacijske infrastrukture*, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 33, br. 1, 221-250 (2012).

¹³ Vidi čl. 2 st. 7. i 8. Zakona o elektroničkim komunikacijama ("Narodne novine" br. 73/08., 90/11., 133/12., 80/13., 71/14., 72/17.).

¹⁴ Zakon o elektroničkim komunikacijama ("Narodne novine" br. 73/08., 90/11., 133/12., 80/13., 71/14., 72/17.).

opreme povezane s elektroničkom komunikacijskom mrežom i/ili elektroničkom komunikacijskom uslugom koja omogućuje ili podržava pružanje usluga putem te mreže i/ili usluge, što osobito obuhvaća kabelsku kanalizaciju, antenske stupove, antenske prihvate, zgrade i druge pripadajuće građevine i opremu te sustave uvjetovanog pristupa i elektroničke programske vodiče.

Sukladno odredbama ZEK-a Elektronička komunikacijska infrastruktura (u nastavku: „*EKI*“) dijeli se na:

- a) Elektroničku komunikacijsku infrastrukturu pokretnih mreža. Za istu, bazne postaje se postavljaju na samostojećim antenskim stupovima, postojećim građevinama ili pomoću bežične pristupne točke kratkog dometa (small cells) za 5G mrežu;
- b) Linijsku i točkastu infrastrukturu fiksnih mreža, koju čini kabelska kanalizacija, kabeli u zemlji te nadzemni kabeli;
- c) Točkastu infrastrukturu, koja se sastoji od centrale i uličnih „ormarića“, „kabineta“; i
- d) Lokalnu petlja, fizički vod koji povezuje priključnu točku mreže s glavnim razdjelnikom ili s drugom odgovarajućom opremom u nepokretnoj javnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži.¹⁵

3.2. Infrastrukturni operator

Ostvarivanje prava vlasništva, sukladno Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima¹⁶ (u nastavku: „*ZVSP*“) nad *EKI* uređeno je ZEK-om. ZEK definira osobu koja provodi vlast nad infrastrukturom kao *Infrastrukturnog operatora*, pravnu ili fizičku osobu koja se koristi vlastitim nekretninama i/ili nekretninama u vlasništvu trećih osoba u svrhu građenja, održavanja, razvoja i korištenja elektroničke komunikacijske mreže i *EKI* ili koja je zasnovala pravo puta ili je obveznik davanja pristupa elektroničkoj komunikacijskoj infrastrukturi i povezanoj opremi.

Jasno se definiraju i razlikuju infrastrukturni operatori, „*Operator*“ i „*Operator korisnik*“:

- Operator je pravna ili fizička osoba koja pruža ili je ovlaštena pružati javnu komunikacijsku uslugu ili davati na korištenje javnu komunikacijsku mrežu ili povezanu opremu; i
- Operator korisnik koji se koristi elektroničkom komunikacijskom infrastrukturom infrastrukturnog operatora u svrhu postavljanja i korištenja vlastite elektroničke

¹⁵ Vidi čl. 2. st. 9. i čl. 27. st. 5. ZEK-a.

¹⁶ Vidi čl. 86. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine" br. 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 90/10., 143/12., 94/17. - službeni pročišćeni tekst, 152/14., 81/15. - službeni pročišćeni tekst).

komunikacijske mreže. Operator korisnik nije vlasnik niti nositelj drugoga stvarnog prava ili prava puta na elektroničkoj komunikacijskoj infrastrukturi.¹⁷

Svi operatori javnih komunikacijskih mreža mogu biti infrastrukturni operatori, iz istoga je razvidno da svaki operator EKI može graditi, postavljati, održavati i razvijati svoju EKI na području cijele države te mu je stoga prema odredbama ZEK-a dodijeljen status infrastrukturnog operatora. Tako su određena prava i obaveze Infrastrukturnog operatora prema vlasnicima nekretnina, odnosno upraviteljima općeg dobra na kojima se gradi infrastruktura, te prema samim korisnicima te infrastrukture.

Infrastrukturni operator je stoga vlasnik EKI, a s obzirom na to da je vlasnik te infrastrukture, ovlašten je istu koristiti za obavljanje djelatnosti javnih komunikacija, pa tada ima i status operatora, odnosno operatora javnih komunikacijskih mreža.

Međutim, operator javnih komunikacijskih mreža ne mora imati vlastitu EKI nego može koristiti tuđu tj. onu koja je u vlasništvu infrastrukturnog operatora. Stoga je uveden pojam „*Operator korisnik*“, operator koji koristi tuđu EKI radi postavljanja i korištenja vlastite elektroničke komunikacijske mreže. Operator korisnik zato nije vlasnik niti nositelj drugoga stvarnog prava ili prava puta na EKI ili na nekretninama na kojima je EKI izgrađena.

Odnosi između operatora korisnika i infrastrukturnog operatora obveznopravne su naravi i uređuju se temeljem odredaba ZEK-a i podzakonskih propisa, kao i propisa Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (u nastavku: „*HAKOM*“).

S obzirom na to prava infrastrukturnog operatora sastoje se od korištenja nekretnina svrstanih kao opće dobro i vlasništva javnopravnih i privatnopravnih subjekata radi gradnje, postavljanja, održavanja, razvoja, korištenja EKI. Dok se obaveze sastoje od davanja na korištenje svoje infrastrukture drugim operatorima korisnicima, pod zakonom određenim uvjetima.¹⁸

3.3. Pravo vlasništva elektroničke komunikacijske infrastrukture

Infrastrukturni operatori za obavljanje svoje djelatnosti mogu koristiti:

- a) nekretnine u vlasništvu Infrastrukturnog operatora;**
- b) nekretnine u vlasništvu drugih (u javnom vlasništvu i vlasništvu privatnopravnih subjekata).**

¹⁷ Vidi čl. 2. st. 40. i 41. ZEK-a

¹⁸ Bajt J., *Pravo puta na javnim nekretninama radi gradnje elektroničke komunikacijske infrastrukture*, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 33, br. 1, 221-250 (2012).

Sukladno odredbama ZEK-a navedeno je da je elektronička komunikacijska infrastruktura od interesa za Republiku Hrvatsku. Širok opseg usluga i aktivnosti je preciziran te tako da se od interesa smatraju elektronička komunikacijska infrastruktura, obavljanje djelatnosti elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga, prostorno planiranje, gradnja, održavanje, razvoj i korištenje elektroničkih komunikacijskih mreža, elektroničke komunikacijske infrastrukture te upravljanje i uporaba radiofrekvencijskog spektra, adresnog i brojevnog prostora, kao prirodno ograničenih općih dobara.¹⁹

S obzirom na to da je ostvarivanje navedenih djelatnosti proglašeno djelatnosti od posebnoga interesa za Republiku Hrvatsku, infrastrukturnim operatorima omogućeno je da s vlasnikom nekretnina sklope ugovor o služnosti kojim će sporazumno dogovoriti sve uvjete, prava i obveze koje proizlaze iz postavljanja i prava vlasništva nad elektroničkom komunikacijskom infrastrukturom i opremom na nekretnini.

Kako je za ispravno funkcioniranje elektroničke komunikacijske mreže potrebna velika pokrivenost područja, ako se infrastrukturni operator ne uspije s vlasnikom nekretnine sporazumjeti oko sklapanja ugovora o služnosti, ovlašten je od stvarno i mjesno nadležnog upravnog tijela županije odnosno Grada Zagreba zatražiti osnivanje služnosti temeljem instituta izvlaštenja vlasnika odnosno ograničavanjem vlasnika u ispunjavanju njegovih vlasničkih prava.

Prema Zakonu o izvlaštenju i određivanju naknade²⁰ (u nastavku: „*Zakon o izvlaštenju*“), izvlaštenje se može provesti kada se procijeni da će se korištenje nekretninom za koju se predlaže izvlaštenje u novoj namjeni postići veća korist od one koja se postizala korištenjem nekretninom na dosadašnji način, a to je korištenje od interesa za Republiku Hrvatsku i ne može se postići na način blaži za vlasnika. Poimence se propisuje da se nekretnina može izvesti radi izgradnje građevine ili izvođenja radova gospodarske infrastrukture i među ostalim, objekata elektroničkih komunikacija. Cilj izvlaštenja je ostvarenje općeg interesa.²¹

Cilj izvlaštenja je ostvarenje općeg interesa, interes Republike Hrvatske izražen je i definiran odredbama ZEK-a koje navode da je Infrastrukturni operator, kao nositelj prava vlasništva nad elektroničkom komunikacijskom infrastrukturom ili povezanom opremom, ovlašten tražiti nepotpuno izvlaštenje nekretnine.

Nepotpuno izvlaštenje predstavlja način ograničenja vlasništva vlasnika tako da se prisilnim opterećivanjem vlasnikove nekretnine (privremeno ili trajno), na nekretnini osnuje subjektivno pravo. Redovito je riječ o pravu služnosti koje će se zatim osnovati u korist infrastrukturnog operatora pozivajući se na javni ili opći interes. Korisnik izvlaštenja je obvezan vlasniku izvlaštene odnosno poslužne nekretnine platiti naknadu za umanjenu tržišnu vrijednost nekretnine zbog osnivanja služnosti.

¹⁹ Vidi čl. 3. ZEK-a.

²⁰ Vidi čl. 2. i čl. 16. Zakona o izvlaštenju i određivanju naknade ("Narodne novine" br. 74/14., 69/17., 98/19.).

²¹ Staničić, F. Izvlaštenje: sukob javnog i privatnog interesa. *Hrvatska i komparativna javna uprava*, v 9. br. 1., 142-168. (2009).

U svrhu pokretanja postupka izvlaštenja radi osnivanja prava služnosti na tuđoj nekretnini, infrastrukturni operator dužan je podnijeti zahtjev za izvlaštenje uz koji je dužan podnijeti dokaz da je prethodno s vlasnikom nekretnine pokušao sporazumno riješiti pitanje osnivanja služnosti te nalaz i procjenu procjenitelja o vrijednosti nekretnine na kojoj se osniva služnost.²²

Nakon zaprimanja potpunog zahtjeva za izvlaštenje nadležno tijelo provodi očevid na nekretnini na kojoj se traži izvlaštenje te provodi usmenu raspravu na kojoj će provesti dokaze radi utvrđivanja činjenica i okolnosti potrebnih za određivanje naknade za izvlaštenu nekretninu. Pri utvrđivanju tržišne vrijednosti prava služnosti procjenitelj je dužan uzeti u obzir tržišnu vrijednost zemljišta neopterećenog pravom puta, stupanj okrnjenosti pravom puta opterećene nekretnine, veličinu prostora za izvršavanje služnosti na poslužnoj nekretnini ili mjera korištenja cijele nekretnine. Iznos naknade prava služnosti utvrđuje se na temelju okrnjenosti koju proizvode umanjena vrijednosti prostora za izvršavanje služnosti na poslužnoj nekretnini (pojasa ili puta) od strane vlasnika povlasne nekretnine ili umanjena mjere korištenja cijele nekretnine.

Za donošenje rješenja o izvlaštenju od strane Ministarstva odnosno drugog nadležnog tijela podnosi se prijedlog za izvlaštenje. U prijedlogu za izvlaštenje moraju biti naznačeni: korisnik izvlaštenja, nekretnina za koju se predlaže izvlaštenje sa zemljišnoknjižnim i katastarskim podacima, zatim vlasnik i posjednik nekretnine za koju se predlaže izvlaštenje i njegovo prebivalište ili sjedište (adresa). Nadalje, stvarnopravni ovlaštenici na nekretnini i njihovo prebivalište ili sjedište (adresa), građevina ili radovi radi čije se izgradnje odnosno izvođenja radova predlaže izvlaštenje kao i podaci o utvrđenom interesu Republike Hrvatske. Uz zahtjev se prilažu i procjembeni elaborat, dokaz da je korisnik izvlaštenja prethodno s vlasnikom nekretnine pokušao sporazumno riješiti pitanje stjecanja prava vlasništva određene nekretnine kao i dokaz da korisnik izvlaštenja ima osigurana posebna sredstva položena u banci, u visini približno potrebnoj za snošenje svog dijela troška postupka.

Rješenje o izvlaštenju donosi Ministarstvo odnosno nadležno tijelo. Rješenje sadrži nalog za upis zabilježbe zabrane raspolaganja izvlaštenom nekretninom unutar roka od sedam godina od dana pravomoćnosti rješenja o izvlaštenju, nalog za provedbu rješenja o izvlaštenju u zemljišnim knjigama, nalog za brisanje hipoteke, služnosti i drugih stvarnih prava u zemljišnim knjigama. Nadalje, rješenje kojim se prihvaća prijedlog za nepotpuno izvlaštenje ustanovljenjem služnosti odnosno zakupa sadrži i naznaku dijela nekretnine na kojem se ustanovljava služnost odnosno zakup. Rješenjem o izvlaštenju naložit će se brisanje zabilježbe zabrane raspolaganja. Troškove postupka izvlaštenja snosi korisnik izvlaštenja, izuzev troškova postupka nastalih povodom žalbe vlasnika nekretnine koja nije usvojena, a koje snosi vlasnik nekretnine. Uknjižba prava vlasništva i drugih stvarnih prava na izvlaštenoj nekretnini, kao i na nekretnini koja je dana na ime naknade vlasniku nekretnine, upisat će se na zahtjev korisnika izvlaštenja ili vlasnika nekretnine na temelju pravomoćnog rješenja o izvlaštenju i dokaza o isplaćenju naknadi u iznosu određenom rješenjem o izvlaštenju odnosno dokaza o stjecanju prava vlasništva vlasnika nekretnine na drugoj odgovarajućoj nekretnini.²³ Upisi u zemljišne knjige obavljaju se i sukladno odredbama Zakona o zemljišnim knjigama²⁴ (u nastavku: „ZZK“).

²² Vidi čl. 6. i čl. 30. Zakona o izvlaštenju.

²³ Vidi čl. 29., čl. 35., čl. 37. i čl. 56. Zakona o izvlaštenju.

²⁴ Zakon o zemljišnim knjigama ("Narodne novine" br. 63/19.).

c) nekretnine u režimu općeg dobra:

Upravitelji općeg dobra, Republika Hrvatska, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravne osobe u većinskom vlasništvu Republike Hrvatske ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave moraju prigodom odobravanja prava korištenja nekretnina u svrhu gradnje elektroničke komunikacijske mreže i elektroničke komunikacijske infrastrukture, te prigodom odobravanja pristupa toj mreži i infrastrukturi kojom upravljaju primjenjivati načelo nediskriminacije. Nadalje, u slučaju gradnje elektroničke komunikacijske mreže i elektroničke komunikacijske infrastrukture na općem dobru ili na nekretninama u vlasništvu Republike Hrvatske ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, u postupku izdavanja dozvola za građenje ili drugih odobrenja, suglasnost upravitelja općeg dobra ili vlasnika nekretnine je nužna, nadležno tijelo upravitelja općeg dobra ili vlasnika nekretnine izdat će suglasnost u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva za izdavanje te suglasnosti. U slučaju neizdavanja suglasnosti u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva za njezino izdavanje smatra se da je suglasnost izdana.

Nadležno tijelo upravitelja općeg dobra ili vlasnika nekretnine može odbiti zahtjev za izdavanje suglasnosti. Zahtjev je moguće odbiti samo ako se utvrdi da na općem dobru ili na nekretnini, koja je predmet zahtjeva za izdavanje suglasnosti, nema tehničkih mogućnosti za gradnju, ili ako bi gradnja narušavala zahtjeve zaštite ljudskog zdravlja, očuvanja okoliša ili zaštite prirode, zaštite prostora ili kulturnih dobara.²⁵

Nadalje, *Praesumptio juris* da je infrastrukturni operator izgradio elektroničku komunikacijsku infrastrukturu i drugu povezanu opremu na općem dobru ili na nekretninama pravnih osoba u većinskom vlasništvu Republike Hrvatske ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u slučaju da posjeduje uporabnu dozvolu izdanu na svoje ime ili na ime svojih univerzalnih ili pojedinačnih pravnih prednika, ili ako se koristi elektroničkom komunikacijskom infrastrukturom i drugom povezanom opremom bez sudskog spora s upraviteljem općeg dobra ili vlasnikom nekretnine na kojoj je izgrađena ta infrastruktura, u razdoblju od najmanje tri godine od početka njezina korištenja.

U navedenim slučajevima HAKOM izdaje potvrdu o pravu puta (u nastavku: „*Potvrda*“) infrastrukturnom operatoru, u skladu s Pravilnikom o potvrdi i naknadi za pravo puta²⁶ (u nastavku: „*Pravilnik*“).

Infrastrukturni operator obvezan je plaćati upravitelju općeg dobra ili vlasniku nekretnine naknadu za pravo puta sukladno odredbama Pravilnika, a upravitelj općeg dobra ili vlasnik nekretnine obvezan je infrastrukturnom operatoru omogućiti ostvarivanje prava puta.²⁷

²⁵ Vidi čl. 27. st. 3. i st. 4. ZEK-a.

²⁶ Pravilnik o potvrdi i naknadi za pravo puta ("Narodne novine" br. 152/11., 151/14., 95/17.).

²⁷ Vidi čl. 28. ZEK-a.

4. Telekomunikacijske djelatnosti

Sukladno odredbama ZEK-a pravne ili fizičke osoba su ovlaštena pružati javnu komunikacijsku uslugu, ili davati na korištenje javnu komunikacijsku mrežu ili povezanu opremu. Iz iste odredbe ne proizlazi koje pravne osobe, koji oblici pravnih osoba sukladno Zakonu o trgovačkim društvima (u nastavku: „ZTD“) su ovlaštene na pružanje navedenih usluga. Nadalje nije jasno niti kako fizičke osobe mogu obavljati navedenu djelatnost. Širim tumačenjem odredbi ZEK-a povezanih s pružanjem javno komunikacijskih usluga dolazi do sljedećih zakonskih nelogičnosti.

Naime, kako bi se obavljala djelatnost bilo kojeg oblika ili namjene, naplatna ili besplatna, potrebno je istu registrirati. Kako se registracije djelatnosti vrše prema odredbama Odluke o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. - NKD 2007²⁸ (u nastavku: „NKD“) tablici djelatnosti priloženoj NKD-u i Pravilniku o načinu upisa u sudski registar²⁹ (u nastavku: „PSR“) jasno je da je pružanje javnih komunikacijskih usluga podređena jednoj od navedenih kategorija. S obzirom na to da je razvoj elektroničkih komunikacijskih usluga znatno napredovao od 2007. godine kada je NKD izdan te su navedene klasifikacije zastarjele. No kako je riječ o općenito navedenim djelatnostima, podredno navođenje istih kao djelatnosti je moguće. Isto je prema javno dostupnim podacima o vodećim pružateljima javnih komunikacijskih usluga na području Republike Hrvatske, dostupnima iz Sudskog registra trgovačkih sudova Republike Hrvatske³⁰ i vidljivo.

Naime, pod rubrikom predmet poslovanja, a sukladno PSR u i ZTD navode se djelatnosti koje je pravna osoba ovlaštena obavljati. Kako je prema ZEK-u i fizička osoba ovlaštena obavljati djelatnosti nužno je razjasniti uvjete za obavljanje elektrokomunikacijske djelatnosti.

4.1. Fizičke osobe

S obzirom na to da prema zakonodavstvu Republike Hrvatske nije priznato izdavanje računa od strane fizičkih osoba, jasno je da djelatnost ne može obavljati fizička osoba bez da ispuni određene preduvjete. Zakonom je zbog toga predviđena mogućnost otvaranje Obrta. Obrt i poslovanje osobe obrtnika je uređeno Zakonom o obrtu³¹ (u nastavku: „ZO“). Obrt u smislu ZO je samostalno i trajno obavljanje dopuštenih gospodarskih djelatnosti od strane fizičkih osoba sa svrhom postizanja dohotka ili dobiti koja se ostvaruje proizvodnjom, prometom ili pružanjem usluga na tržištu. Nadalje, Obrt se ne upisuje poput pravnih osoba u registar vođen pri nadležnim Trgovačkim sudovima već u posebni Obrtni registar vođen od strane nadležnog upravnog tijela koje određuje ministar nadležan za obrt. U Republici Hrvatskoj Obrtni registar vođen je od strane Hrvatske

²⁸ Odluka o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. - NKD 2007. ("Narodne novine" br. 58/07., 72/07.).

²⁹ Pravilnik o načinu upisa u sudski registar ("Narodne novine" br. 121/19.).

³⁰ Republika Hrvatska, Sudski registar.

³¹ Zakon o obrtu ("Narodne novine" br. 143/13., 127/19., 41/20.).

Obrtničke Komore. Sukladno odredbama ZO djelatnosti obrta navode se pri izdavanju obrtnice, naime obrtnik može obavljati samo one obrte koji su obuhvaćeni obrtnicom, no dopušteno je i *ultra vires obavljanje* djelatnosti jer obrtnik može obavljati i druge djelatnosti koje služe obavljanju obrta koji je obuhvaćen obrtnicom ili se uobičajeno obavljaju uz obrt obuhvaćen obrtnicom, ako se obavljaju u manjem opsegu, odnosno ako ne predstavljaju pretežiti dio obrta.³² Navođenjem djelatnosti obavljanja elektrokomunikacijskih usluga, uz ostale pretpostavke koje uključuju potrebne strojeve i druge uvjete, povezane uz zaštitu na radu, zaštitu okoliša sukladno odredbama Zakona o zaštiti okoliša³³ (u nastavku: „ZZO“) i Zakona o zaštiti na radu³⁴ (u nastavku: „ZZR“) fizička osoba obrtnik može obavljati djelatnosti elektroničkih komunikacijskih usluga bilo nenaplatno ili naplatno jer je tako moguće izdati račun sukladno Zakonu o porezu na dodanu vrijednost³⁵ (u nastavku: „ZPDV“).

4.2. Pravne osobe

Broj pravnih osoba sukladno ZTD-u je ograničen i taksativno naveden. Za obavljanje djelatnosti potrebno je ispuniti uvjete predviđene ZTD-om za osnivanje pravne osobe i zatim posebne uvjete za obavljanje konkretne djelatnosti pružanja elektroničkih komunikacijskih usluga. Nakon pravomoćnosti odluke o osnivanju pravne osobe i objave iste u sudskom registru ponovno je riječ o ispunjavanju posebnih pretpostavaka za obavljanje djelatnosti predviđenih ZZR-om, ZZO-om i mogućim drugim zakonskim ili podzakonskim propisima povezanim sa željenom djelatnosti. Iz javno dostupnih podataka iz sudskog registra vidljivo je da vodeća društva u Republici Hrvatskoj koja pružaju javne komunikacijske usluge su ili društva s ograničenom odgovornošću (u nastavku: „d.o.o.“) ili dionička društva (u nastavku: „d.d.“). Isto je logično i razvidno s obzirom na investicije potrebne za razvoj široko rasprostranjene telekomunikacijske djelatnosti, kao i potrebe osiguranja istih investicija i kapaciteta društva potrebnih za obavljanje takvih djelatnosti.

Iz javno dostupnih podataka iz sudskog registra vidljiva je i neusklađenost predmeta poslovanja društva koji obavljaju djelatnosti komunikacijskih usluga. Naime sukladno NKD-u telekomunikacijske djelatnosti vode se pod sljedećim brojevima i oznakama:

Telekomunikacije

61.1	Djelatnosti žičane telekomunikacije	
61.10	Djelatnosti žičane telekomunikacije	61.10
61.2	Djelatnosti bežične telekomunikacije	
61.20	Djelatnosti bežične telekomunikacije	61.20

³² Vidi čl. 2., čl. 15. i čl. 16. ZO.

³³ Zakon o zaštiti okoliša ("Narodne novine" br. 80/13., 153/13., 78/15., 12/18., 118/18.).

³⁴ Zakon o zaštiti na radu ("Narodne novine" br. 71/14., 118/14., 154/14., 94/18., 96/18.).

³⁵ Zakon o porezu na dodanu vrijednost ("Narodne novine" br. 73/13., 99/13., 148/13., 153/13., 143/14., 115/16., 106/18., 121/19., 138/20., 39/22.).

61.3	Djelatnosti satelitske telekomunikacije	
61.30	Djelatnosti satelitske telekomunikacije	61.30
61.9	Ostale telekomunikacijske djelatnosti	
61.90	Ostale telekomunikacijske djelatnosti	

36

Kako su u predmete poslovanja vodećih hrvatskih pružatelja javnih komunikacijskih usluga navedene oznake rijetko navedene, očito je da su iste zastarjele te nisu u skladu s aktualnim europskim zakonodavnim okvirom. Isto je od presudne važnosti s obzirom na to da razvoj 5G omogućuje pružanje usluga koje se nikako ne bi mogle svrstati u navedene djelatnosti, te bi potencijalno dovele do obavljanja djelatnosti *ultra vires*, što svakako nije u interesu niti investitora koji moraju velikim investicijama omogućiti pružanje tih usluga, niti korisnika. Nadalje isto ne omogućuje pravilno reguliranje prava i obaveza niti investitora, niti pružatelja usluga niti samih korisnika što može dovesti do dugotrajnih i skupih sudskih postupaka s jedne strane, a moguće velike materijalne i nematerijalne štete s druge strane.

5. Pravo puta

5.1. Institut prava puta

Literatura navodi da u svrhu harmonizacije hrvatskog zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske Unije u području elektroničke komunikacije te provedbe usklađivanja s Direktivom 2002/21/EZ o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge³⁷ (u nastavku: „*Direktiva 2002/21*“), još 2008. godine u zakonodavstvo Republike Hrvatske je putem ZEK-a uveden pojam „pravo puta”.³⁸ Sukladno čl. 11. Direktive 2002/21 navedeno je da Države članice osiguravaju, transparentno, nediskriminatorno djelovanje i određivanje uvjeta u slučajevima kad nadležno tijelo razmatra zahtjev za dodjelu prava na instaliranje opreme na, preko ili ispod javnog ili privatnog vlasništva poduzeću koje je ovlašteno za pružanje javnih komunikacijskih mreža, ili zahtjev za dodjelu prava na instaliranje opreme na, preko i ispod javnog vlasništva poduzeću koje je ovlašteno za pružanje elektroničkih komunikacijskih mreža osim javnih. Također, Države članice osiguravaju postojanje djelotvornih mehanizama s ciljem omogućavanja poduzećima podnošenja žalbe na odluke o dodjeli prava na instaliranje opreme tijelu koje je neovisno o zainteresiranim strankama.

³⁶ Odluka o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. - NKD 2007. ("Narodne novine" br. 58/07., 72/07.).

³⁷ Direktiva 2002/21/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge (Okvirna direktiva) (SL L 108, 24. 4. 2002.).

³⁸ Bajt J., *Pravo puta na javnim nekretninama radi gradnje elektroničke komunikacijske infrastrukture*, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 33, br. 1, 221-250 (2012).

Europska Unija prepoznala je da se za razvoj elektroničkih komunikacija nužno mora otkloniti zapreke koje sprječavaju ili otežavaju investiranje u gradnju nove i razvoj postojeće EKI. Isto je potrebno naglasiti s obzirom na to da su takve investicije često veoma skupe. U svrhu poticanja operatora javnih elektroničkih komunikacijskih mreža i drugih investitora na ulaganje u EKI na nacionalnoj i na europskoj razini nužno je zakonskim propisima omogućiti jednostavno i brzo rješavanje međusobnih odnosa vlasnika nekretnina (zemljišta) na kojima se gradi objekte EKI i investitora tih objekata. Stoga, u pravnoj stečevini EU-a u Direktivi 2002/21 uvodi se institut Prava puta, (engleski: *Right of way*) koji u smislu čl. 11. navedene Direktive je pravo koje se odnosi na korištenje određene nekretnine radi točno određene svrhe izgradnje, odnosno postavljanja i dr. objekata EKI. Nekretnina time ne gubi svoju osnovnu namjenu, nego se samo omogućava da na njezinoj površini, iznad ili ispod površine, tj. na određenom dijelu površine, određenoj visini ili dubini ovlaštenik podnošenja zahtjeva ugradi, izgradi, odnosno postavi svoj objekt EKI, odnosno dio svog objekta i potom ga održava, popravlja, razvija i koristi.³⁹

Pravo puta kao posebni pravni institut stoga ima poseban sadržaj, opseg i oblik zasnivanja:

- a) **sadržaj prava puta** označava pravo koristiti se nekretninama, ili općim dobrom ili nekretninama u vlasništvu privatnih osoba radi gradnje, pristupa, postavljanja, održavanja i korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme. Planiranje izgradnje, kao i gradnja EKI podliježu propisima o prostornom uređenju i gradnji. Pravo puta je ekskluzivno, što znači da ovlaštenik istoga ima pravo graditi i postavljati EKI sukladno ZEK-u i međunarodnim standardima iz toga područja. Isto pravo uključuje i pravo popravljati, nadograđivati, zamjenjivati ili dodavati dodatnu infrastrukturu bez potrebe pribavljanja nekog dodatnog/proširenog ovlaštenja za korištenje predmetne nekretnine;
- b) **opseg prava puta** odnosi se na nekretnine u nevlasničkom režimu (opća dobra) te na nekretnine u vlasništvu osoba javnog prava i privatnopravnih subjekata;
- c) **zasnivanje prava puta** ostvaruje se temeljem ZEK-a, te za nastanak/zasnivanje prava puta nije potreban upis u bilo koje javne registre, pa niti u zemljišne knjige.

HAKOM izdaje Potvrdu o pravu puta koja je deklarativne, a ne konstitutivne naravi, temeljem ZEK-a i Pravilnika.

Kako bi se Potvrda izdala, infrastrukturni operator ponosi zahtjev za izdavanje potvrde putem jedinstvene informacijske točke HAKOM-a, a vlasnik nekretnine, odnosno upravitelj općeg dobra, može pred HAKOM-om pokrenuti postupak utvrđivanja infrastrukturnog operatora za elektroničku komunikacijsku infrastrukturu i povezanu opremu na nekretninama u njegovom vlasništvu ili pod njegovom upravom ili u vlasništvu Republike Hrvatske ili jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave, uz obvezu prilaganja vlasničkog lista za katastarske čestice za koje se traži naknada za pravo puta.

³⁹ Bajt J., *Pravo puta na javnim nekretninama radi gradnje elektroničke komunikacijske infrastrukture*, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 33, br. 1, 221-250 (2012).

Za jednu trasu elektroničke komunikacijske infrastrukture pravo puta može imati samo jedan infrastrukturni operator. U slučaju da su dva ili više infrastrukturnih operatora sufinancirali izgradnju elektroničke komunikacijske infrastrukture HAKOM utvrđuje pravo puta za onog infrastrukturnog operatora koji je međusobnim dogovorom određen da će biti nositelj prava puta.

Infrastrukturni operator treba uz zahtjev za potvrdu o pravu puta priložiti popis katastarskih čestica, čestica identifikacija iz zemljišnih knjiga i površinu koju zauzima njegova elektronička komunikacijska infrastruktura. Obvezan je priložiti izvod iz katastra vodova za trase i geodetsku dokumentaciju stvarnog stanja elektroničke komunikacijske infrastrukture, odnosno ovjereni elaborat za katastar vodova. Infrastrukturni operator dužan je priložiti uporabnu dozvolu izgrađene elektroničke infrastrukture koja glasi na njegovo ime ili ime njegovog pravnog prednika te dokaz da je izgradio elektroničku komunikacijsku infrastrukturu (dokument investicijske izgradnje).

Pravo puta uređuje korištenje nekretnina trećih osoba samo u odnosu na ranije izgrađenu elektroničku komunikacijsku infrastrukturu. Pravo puta se ne može primjenjivati za novogradnju za koju vrijede propisi o gradnji.

Dokumentacija koja se, prema odredbama navedenoga Pravilnika, mora kao dokaz priložiti zahtjevu za izdavanje potvrde o pravu puta, po opsegu je veća od one dokumentacije koja je neophodna za ishođenje upisa služnosti osnovane pravnim poslom u zemljišne knjige, a i od dokumentacije potrebne za provođenje postupka nepotpunog izvlaštenja. S obzirom na to da se pravo puta ne upisuje u zemljišne knjige, HAKOM vodi podatke o infrastrukturnim operatorima kojima je izdana potvrda o pravu puta.⁴⁰

Pravo puta zasnovano je na temelju ZEK-a, tj. predmnijeva se postojanje prava puta u korist infrastrukturnog operatora ako postoje pretpostavke koje određuje ZEK. Stoga, Pravilnik ne može izaći izvan okvira ZEK-a i tražiti od infrastrukturnog operatora dokazivanje postojanja nekih dodatnih pretpostavki. Osim toga, potvrda o pravu puta nije konstitutivne, nego deklaratorne naravi. Pravo puta je za infrastrukturnog operatora nastalo u onom trenutku kada je od upravitelja općega dobra, Republike Hrvatske, ili drugih pravnih i fizičkih osoba dobio suglasnost da na općem dobru i nekretninama u vlasništvu može graditi novu infrastrukturu, odnosno kada su ispunjeni ZEK-om predviđeni uvjeti. Upravitelj općeg dobra ili vlasnik nekretnine može pred HAKOM-om pokrenuti postupak utvrđivanja infrastrukturnog operatora za elektroničku komunikacijsku infrastrukturu koja je izgrađena na općem dobru, na nekretninama u vlasništvu Republike Hrvatske i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te na nekretninama u vlasništvu drugih pravnih i fizičkih osoba. U slučaju kršenja navedenih odredba ZEK predviđa novčanu kaznu u iznosu od 100.000,00 do 1.000.000,00 kuna za infrastrukturnog operatora, upravitelja općeg dobra ili vlasnika nekretnine.

Svi koji tvrde da pravo puta nije stečeno sukladno odredbama ZEK-a moraju to i dokazati. Za ishođenje potvrde o pravu puta je stoga određeno pribavljanje dokumentacije/dokaza u istom ili čak i većem opsegu od onog koji je potreban za osnivanje prava služnosti pravnim poslom. Dakle, pravo puta infrastrukturni operator stječe na temelju ZEK-a, pa se ne može tražiti dostava

⁴⁰ Vidi čl. 12., čl. 28., čl. 31. i čl. 119. ZEK-a.

dokumentacije kojom se dokazuju one činjenice koje nisu ZEK-om određene kao uvjet za stjecanje prava puta.

5.2. Naknada za pravo puta

Naknada označava naknadu za korištenje općeg dobra i nekretnina u vlasništvu osoba javnog prava koja mora postići svrhu poticanja konkurencije u području elektroničkih komunikacija temeljene na infrastrukturi i mora biti određena proporcionalno u odnosu na namjeravano korištenje zemljišta.

Naknada za pravo puta određuje se sukladno čl. 5. Pravilnika o pravu puta, plaća godišnje, po četvornom metru zemljišta, jednoznačno na cijelom području RH. Nekretnine su podijeljene prema načinu uporabe katastarskih čestica u šest kategorija:

- A poljoprivredna zemljišta, ribnjaci
- B šumska zemljišta
- C vode, ribogojilišta i marikulture
- D prirodno neplodno zemljište, stjenovita, šljunčana i pjeskovita obala
- E zemljište privedeno svrsi: izgrađeno zemljište, zemljište pod zgradama, dvorište, park, zemljište za sport i rekreaciju, dječje igralište, tržnica, sajmište, groblje, uređena plaža, luka, marina, zračna luka, kamenolom, šljunčara, pješčenjak, otvoreni kop, usjek, ustava, deponij, ulica, cesta, trg, put, autocesta i željeznička pruga
- F nekretnine/ zemljišta za koje je na katastarskoj čestici uspostavljen posebni pravni režim, pomorsko dobro, vodno dobro, kulturno dobro, strogi rezervat i rezervat prirode, nacionalni park, regionalni park, park prirode, park šuma, spomenik parkovne arhitekture

Visina naknade za pravo puta se u skladu s odredbama Pravilnika o pravu puta izračunava prema površini zemljišta koje se koristi za pristup, postavljanje, korištenje, popravljanje i održavanje elektroničke komunikacijske infrastrukture i iznosi prema vrsti zemljišta za kategoriju:

- A 10 kn /m²
- B 5 kn/m²
- C 4 kn/m²
- D 4 kn/m²
- E 6 kn/m²

- F 10 kn/m²⁴¹

Ako je operator s kojim operator korisnik ima sklopljen ugovor o postavljanju elektroničke komunikacijske infrastrukture mrežni operator, sukladno Zakonu o mjerama za smanjenje troškova postavljanja elektroničkih komunikacijskih mreža velikih brzina⁴² (u nastavku: „*Zakon o smanjenju troškova postavljanja EKM*“) potrebno je dokazati pravni interes za izdavanje građevinske dozvole sukladno propisima o gradnji.

Prema Zakonu o uređivanju imovinskopravnih odnosa u svrhu izgradnje infrastrukturnih građevina⁴³ (u nastavku: „*Zakon o uređivanju imovinskopravnih odnosa*“) u cilju učinkovitijeg provođenja projekata vezanih uz izgradnju infrastrukturnih građevina u interesu Republike Hrvatske i u interesu lokalnih/ regionalnih jedinica samouprave, ne plaćaju se naknade za stjecanje prava vlasništva, prava služnosti i prava građenja, kada to pravo stječu osobe javnog prava, međusobno jedne od drugih, na njihovu zemljištu potrebnom za izgradnju infrastrukturnih građevina.

Osobom javnog prava, sukladno Zakona o uređivanju imovinskih odnosa smatra se Republika Hrvatska, jedinica lokalne samouprave, jedinica područne (regionalne) samouprave i pravne osobe u vlasništvu Republike Hrvatske ili čiji je osnivač Republika Hrvatska i/ili pravna osoba čiji je vlasnik ili osnivač jedinica lokalne ili regionalne samouprave.

Zakon o uređivanju imovinskopravnih odnosa definira infrastrukturne građevine kao građevine prometne, javne, komunalne i druge infrastrukture, za čiju je gradnju utvrđen interes Republike Hrvatske prema Zakonu o izvlaštenju. Interes RH za izgradnju elektroničke komunikacijske infrastrukture je izražen u ZEK-u.⁴⁴

Visinu naknade u odnosu operatora i subjekta privatnoga prava uređuje Pravilnik. Naime, u odnosu sa subjektom privatnog prava položaj operatora uvijek je faktički jači. Operator je velik i imovinski te pravnim i drugim znanjima daleko neravnopravan u odnosu prema fizičkoj osobi, što potencijalno stavlja fizičku osobu u znatno lošiju situaciju u slučaju pregovaranja visine naknade. Pravilnikom je taj disparitet donekle riješen s obzirom na to da su visine naknade normativno unaprijed zadane, što zasigurno pridonosi primjerenom zaštitu privatnog subjekta u opisanoj konstelaciji odnosa i očuvanje stvarne koordiniranosti odnosa operator – privatna osoba.

Alternativno, jednokratna naknada predstavlja za operatora puno jednostavnije, jeftinije rješenje koje je i administrativno znatno manjeg opsega, te se doseg olakšavanja ili pogodovanja operatoru ponovno aktualizira. Jedan od razloga je i zaštita druge strane, tj. vlasnika nekretnine, a time i očuvanje ravnopravnosti subjekata u povodu odnosa povezanog s pravom puta.

⁴¹ Vidi čl. 5. čl. 6. čl. 7 i čl. 8. Pravilnika o potvrdi i naknadi za pravo puta.

⁴² Vidi čl. 5. Zakona o mjerama za smanjenje troškova postavljanja elektroničkih komunikacijskih mreža velikih brzina ("Narodne novine" br. 121/16.).

⁴³ Zakon o uređivanju imovinskopravnih odnosa u svrhu izgradnje infrastrukturnih građevina ("Narodne novine" br. 80/11., 144/21.).

⁴⁴ Vidi čl. 3. Zakona o uređivanju imovinskopravnih odnosa.

5.3. Naknada za pravo puta u sudskoj praksi

Kada je riječ o određivanju naknade i visine naknade dolazi do niza pitanja koje se pojavljuju u sudskoj praksi. Iz navedenoga proizlazi bogata sudska praksa. Iz presuda Visokog upravnog suda vidljivo je da se u brojnim postupcima nameće pitanje tko određuje visinu same naknade. Naime, sporno je može li HAKOM utvrđivanje visine naknade za pravo puta prenijeti na infrastrukturnog operatora i je li time HAKOM postupio protivno odredbama ZUP-a o stvarnoj nadležnosti?

Sporno je može li HAKOM utvrđivanje visine naknade za pravo puta prenijeti na infrastrukturnog operatora i krše li se time odredbe Zakona o upravnom postupku (u nastavku: "ZUP") o stvarnoj nadležnosti? Člankom 12. stavkom 1. točkom 11. ZEK-a propisana je nadležnost HAKOM-a za utvrđivanje infrastrukturnog operatora na općem dobru i nekretninama drugih osoba te utvrđivanje visine naknade za pravo puta.

Presudom UsII-463/19-7⁴⁵ Visokog upravnog suda u Zagrebu odlučeno je da HAKOM donošenjem djelomičnog rješenja, ali s obzirom na to da izreka rješenja sadrži jasne i konkretne parametre za određivanje i obračun visine naknade za pravo puta za nekretnine koje su predmet navedenog postupka a koji proizlaze iz priloga koji su sastavni dio osporavanog rješenja i odredaba članka 7. stavaka 2., 3. i 4. Pravilnika. Navedenim odredbama Pravilnika propisan je način izračuna visine naknade te određena formula za izračun svake od površina za koju se plaća naknada. Kako infrastrukturni operator raspolaže podacima o površinama zemljišta potrebnima za pristup postavljanje, korištenje, popravljavanje i održavanje EKI za koje je dužan plaćati naknadu, a koje su unesene u Elaborat, koji je sam izradio i koji je sastavni dio osporavanog rješenja. Stoga, potvrđeno je da ako sadržaj izreke rješenja HAKOM-a ima sve elemente na temelju kojih se nedvojbeno može utvrditi i obračunati visina naknade infrastrukturni operator je dužan sam izračunati točni iznos naknade za korištenje prava puta.

U slučaju spora između infrastrukturnog operatora i operatora korisnika u vezi sa sklopljenim ugovorom o pristupu i zajedničkom korištenju elektroničke komunikacijske infrastrukture i druge povezane opreme, ili plaćanjem naknade za takav pristup i zajedničko korištenje, HAKOM provodi postupak rješavanja spora vodeći pritom računa o odgovarajućim uvjetima pristupa i zajedničkog korištenja. HAKOM mora, na zahtjev bilo koje od stranaka u sporu, donijeti odluku o rješenju spora u najkraćem mogućem roku, a najkasnije u roku od četiri mjeseca od dana pokretanja postupka rješavanja spora. U postupku rješavanja spora Agencija donosi odluke kojima se ostvaruju regulatorna načela i ciljevi. Svaka obveza, koju HAKOM određuje operatoru u svrhu rješenja spora, mora se temeljiti na odredbama ZEK-a. Postupak rješavanja spora iz ovoga ne isključuje pravo bilo koje stranke u sporu na pokretanje sudskog postupka pred nadležnim sudom.⁴⁶

⁴⁵ Presuda Visokog Upravnog suda RH, UsII-463/19-7 od 8. listopada 2020. objavljena na mrežnoj stranici portala IUS-INFO.

⁴⁶ Vidi čl. 20. ZEK-a.

Također presuda Visokog Upravnog suda UsII-16/21-8⁴⁷ navodi da: „*Odredbom članka 29. stavka 1. ZEK-a propisano je da se za pravo puta na općem dobru i na nekretninama iz članka 27. stavka 1. ovoga Zakona, plaća naknada za pravo puta iz članka 28., a izračun i visina naknade te način plaćanja naknade propisuje se Pravilnikom koji donosi vijeće agencije, pri čemu visina naknade mora predstavljati pravičan razmjer između prava vlasnika nekretnina i interesa operatora elektroničkih komunikacijskih usluga te javnog interesa za razvoj tržišta elektroničkih komunikacija. Stavkom 2. istog članka Zakona propisano je da naknada za opće dobro i nekretnine u vlasništvu Republike Hrvatske te jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave plaća se godišnje, po četvornom metru zemljišta koje se upotrebljava za elektroničku komunikacijsku infrastrukturu iz članka 27. stavka 5. ovog Zakona, a utvrđuje se pojedinačno za pojedinu vrstu nekretnina ili za opće dobro, na cijelom području Republike Hrvatske.*“ Potvrđeno je da ako rješenje HAKOM-a o utvrđivanju naknade za pravo puta sadrži nekretnine na kojima se nalazi EKI, a Elaborat, koji je sastavni dio rješenja, sadrži vrste i površine zemljišta za koje se plaća naknada, dok je formula za izračun dana u podzakonskom propisu, Infrastrukturni operater je obvezan samo izvršiti obračun.

Isto je nadalje potvrđeno i presudom Visokog upravnog suda UsII-433/20-6⁴⁸: „*Naknada za opće dobro i nekretnine u vlasništvu Republike Hrvatske te jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave plaća se godišnje, po četvornom metru zemljišta koje se upotrebljava za elektroničku komunikacijsku infrastrukturu iz članka 27. stavka 5. tog Zakona, a utvrđuje se jednoznačno za pojedinu vrstu nekretnina ili za opće dobro, na cijelom području Republike Hrvatske.*“

Kako je sudskom praksom određeno da je Infrastrukturni operator dužan obračunati naknadu sukladno određenim parametrima, jasno je da isto može dovesti i do određenih nepravilnosti. Prema članku 111. ZEK-a inspekcijski nadzor nad primjenom ZEK-a i povezanih propisa, te međunarodnih ugovora i sporazuma iz područja elektroničkih komunikacija koji obvezuju Republiku Hrvatsku obavlja HAKOM, a poslove inspekcijskog nadzora provode inspektori elektroničkih komunikacija, koji su ovlašteni radnici agencije. Presudom Visokog upravnog suda UsII-415/18-6⁴⁹ navedeno je da: „*Odredbom stavka 6. navedenog članka 112. ZEK-a, propisano je da ako inspektor u obavljanju inspekcijskog nadzora ili na temelju izvješća drugog inspektora ovlaštenog za provedbu inspekcijskog nadzora prema posebnom zakonu, ili na temelju izvješća drugoga nadležnoga tijela utvrdi povredu odredaba ovoga Zakona ili propisa donesenih na temelju ovoga Zakona, obvezan je donijeti rješenje ili poduzeti druge propisane mjere iz stavka 1. ovoga članka najkasnije u roku od 30 dana od dana završetka inspekcijskog nadzora ili zaprimanje izvješća s utvrđenim činjenicama presudnim za donošenje rješenja. Prema stavku 7. članka 111. ZEK-a inspektor može predložiti agenciji podnošenje optužnog prijedloga radi pokretanja*

⁴⁷ Presuda Visokog Upravnog suda RH, UsII-16/21-8 od 24. veljače 2021. objavljena na mrežnoj stranici portala IUS-INFO.

⁴⁸ Presuda Visokog Upravnog suda RH, UsII-433/20-6 od 20. siječnja 2021. objavljena na mrežnoj stranici portala IUS-INFO.

⁴⁹ Presuda Visokog upravnog suda, UsII-415/18-6 od 17. studenog 2020. objavljena na mrežnoj stranici portala IUS-INFO.

prekršajnog postupka ili izdati prekršajni nalog u skladu s odredbama Prekršajnog zakona, koji može izreći novčane kazne i zaštitne mjere“

Sudska praksa potvrđuje široke ovlasti HAKOM-a i obavezu Infrastrukturnih operatora da isplaćuju pravednu novčanu naknadu vlasnicima nekretnina na kojima se EKI nalazi. Isto omogućuje uklanjanje nepravednosti i neravnopravnog položaja koje Operatori imaju prema, naročito, fizičkim osobama, no i drugim pravnim osobama koji su vlasnici EKI. Također kada je riječ o nekretninama u vlasništvu Republike Hrvatske, na isti način se postiže i ostvarivanje općeg interesa Republike Hrvatske da se plaćanjem značajnih iznosa na državni proračun ostvaruju potencijalne druge socijalne potrebe. Tumačenjem propisa ZUP-a pogotovo načela ekonomičnosti, jasno je da je u interesu Republike Hrvatske da se resursi iskorištavaju na optimiziran način. Postizanje ravnopravnosti postaje od visoke važnosti kada se uzme u obzir veličinu društava koje obavljaju elektroničke komunikacijske usluge, naime riječ je o često multinacionalnim društvima kojima se fizička osoba nije u stanju suprotstaviti u slučaju potencijalnih sporova. Isto ponovno naglašava bitnu djelatnost HAKOM-a.

S druge strane previsoko određivanje naknade može prouzročiti i suprotan učinak kroz demotivaciju Operatora za daljnjim ulaganjem u EKI na području Republike Hrvatske. Kako je riječ o velikim ulaganjima, kako tehnološkim tako ekonomskim koje Republika Hrvatska nije u stanju sama pružati. Kako je EKI i proglašena od općeg interesa za Republiku Hrvatsku, jasno je da je balans između zahtjeva postizanja ravnopravnosti svih sudionika i ne nametanja administrativnih barijera Operaterima nužan.

5.4. Pravo puta više infrastrukturnih operatera na istoj nekretnini

Sukladno ZEK-u ne postoji ograničeni broj infrastrukturnih operatora koji mogu na jednoj nekretnini (na općem dobru i nekretnini u vlasništvu) imati pravo puta. Dakle, svaki infrastrukturni operator koji na nekoj nekretnini ima svoju EKI može imati pravo puta na toj nekretnini. No nemogućnost gradnje, odnosno smještanja dvije EKI istodobno u istom prostoru na nekretnini, čini nemogućim postojanje dva ili više prava puta na tom konkretnom prostoru.

No to ne znači da pravo puta za drugog infrastrukturnog operatora ne može postojati na istoj nekretnini. Pravo puta na određenoj nekretnini može postojati za više infrastrukturnih operatora, ali svaki od tih operatora tada mora imati jasno određen prostor u kojem je izgradio/postavio svoju infrastrukturu. Budući da se objekti linijske infrastrukture grade/postavljaju u tzv. trasama i koridorima koji su određeni dokumentima prostornog uređenja, infrastrukturni operatori moraju graditi/postavljati svoju infrastrukturu unutar tih koridora. Slijedom navedenoga na određenom općem dobru i nekretnini u javnom ili privatnom vlasništvu može postojati pravo puta u korist više infrastrukturnih operatora ako to dopuštaju prostorne i tehničke mogućnosti za gradnju određenih objekata EKI.

Svaki od infrastrukturnih operatora može izgraditi svoju EKI i za nju će imati pravo puta na određenom općem dobru i nekretnini u vlasništvu. Pravo puta koje ima jedan operator ne smije ograničiti pravo puta drugog operatora na istoj nekretnini. Upravitelj općeg dobra i vlasnik nekretnine ne bi smjeli uskratiti infrastrukturnom operatoru suglasnost radi gradnje EKI ako na toj nekretnini već postoji pravo puta u korist drugog infrastrukturnog operatora. Ako postoji mogućnost smještaja, odnosno gradnje u prostoru (unutar koridora) novog objekta linijske EKI uz već postojeći objekt drugog infrastrukturnog operatora, upravitelj općeg dobra i vlasnik nekretnine moraju dati suglasnost za korištenje nekretnine i infrastrukturnom operatoru koji namjerava graditi novi objekt.⁵⁰

Dva ili više operatora mogu biti suvlasnici EKI koju su zajednički izgradili, pa će svi zajedno kao suvlasnici biti ovlaštenici prava puta na toj nekretnini. Pravo puta koje svaki od infrastrukturnih operatora ima na određenoj nekretnini ovlašćuje svakog od njih da izgradi, odnosno postavi svoju EKI, nesmetano joj pristupa, koristi ju, održava, popravlja i razvija u skladu s novim tehničkim zahtjevima elektroničkih komunikacija. Slijedom toga, svaki infrastrukturni operator trebao bi za svoju EKI za koju ima pravo puta, od HAKOM-a dobiti potvrdu o pravu putu.⁵¹

5.5. Linijska infrastruktura

„Prenošenje određenih prava nad infrastrukturnim objektima s javnopravnih na privatnopravne subjekte, često puta zahtijeva i drugačije pravno uređenje stvarnih i drugih prava koja ti subjekti mogu imati na infrastrukturnim objektima, ali i na nekretninama na kojima su izgrađeni ti objekti. Takvi linijski infrastrukturni objekti, kao jedinstvena i nedjeljiva funkcionalna tehničko-tehnološka cjelina sačinjena od cijevi (cjevovoda), kabela i pripadajućih elemenata, izgrađenih ili položenih na velikom broju zemljišnih čestica, po svojoj pravnoj naravi specifična su vrsta stvari za koje, u pravilu, ne vrijedi načelo pravnog jedinstva nekretnine.“⁵²

Kako bi se ostvarila najveća brzina i mrežna pokrivenost koriste se kombinacije svjetlovoda tzv. Optičkih kabela i antena. Svjetlovodi omogućuju brže prijenose od antena te im se stoga daje prednost no u isto vrijeme oni mogu predstavljati značajniji zahvat u prost, vlasništvo nekretnina na kojima se postavljaju od antena.

U Republici Hrvatskoj različito se regulira status linijskih infrastrukturnih građevina (u nastavku: „LIG“) i prava puta. Zanimljivo je da se vodovi reguliraju različitim zakonima, svjetlovodi, koji se postavljaju sukladno odredbama ZEK-a, dok su drugi vodovi i njihovo postavljanje, primjerice objekti elektroenergetske, elektroničke komunikacijske, plinovodne, naftovodne,

⁵⁰ Vidi čl. 30. ZEK-a.

⁵¹ Bajt J., *Pravo puta na javnim nekretninama radi gradnje elektroničke komunikacijske infrastrukture*, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 33, br. 1, 221-250 (2012).

⁵² Ernst, H., *Posebno stvarnopravno uređenje za stvari elektroničke komunikacijske infrastrukture*, u knjizi Gavella, N., et al., *Stvarno pravo*, svezak III., Narodne novine, Zgb., 2011, str. 495.-551.

vodnogospodarske, kanalizacijske i toplovodne infrastrukture su uređeni s posebnim zakonima. Zakonom o energiji⁵³, Zakonom o vodama⁵⁴ i drugima.

Upis svih vodova u javne registre uređen je odredbama Zakona o katastru vodova (u nastavku: „*ZKV*“).⁵⁵ Riječ je o zakonu preuzetom iz Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije koji u 34 godine od stupanja na snagu nije promijenjen te se koristi u izvornom tekstu, isto upućuje na aktualnost zakonodavnog uređenja navedenog područja, kao i prekršajnu odgovornost korisnika vodova, naime novčane kazne su propisane u dinarima što može dovesti do poteškoća pri odmjeravanju visine kazne a s obzirom na sve promjene valute u opticaju.

ZKV-om je određeno da se u katastru vodova evidentiraju vodovi položeni na zemlji, nad zemljom, pod zemljom i pod vodom što uključuje vodove električne energije, telekomunikacije, vodovoda, kanalizacije, toplovoda, plinovoda i tekućih goriva.

Prema literaturi neke zajedničke karakteristike vodova mogu se svesti na sljedeće kriterije:

- a) jedinstvena i nedjeljiva funkcionalna tehničko-tehnološka cjelina sastavljena od cijevi (cjevovoda), kabela i pripadajućih elemenata, tj. cjelina sačinjena od vodova;
- b) jedinstveni objekt (jedna građevina) izgrađen, odnosno postavljen u koridorima koji se protežu preko velikog broja zemljišnih čestica i to na površini zemlje, iznad površine (u zračnom prostoru) i ispod površine zemlje;
- c) zemljišne čestice na kojima je izgrađen infrastrukturni objekt, koje, u pravilu, nisu u vlasništvu investitora gradnje, odnosno vlasnika infrastrukturnog objekta;
- d) izgradnja infrastrukturnih objekata određena je posebnim zakonom kao javni, odnosno državni interes⁵⁶

Podrobnije odredbe sadrži Pravilnik o katastru infrastrukture⁵⁷ (u nastavku: „*PKI*“) kojim su odredbe ZKV aktualizirane, no i svedene na razinu podzakonskog propisa. Navodi se da se u katastru infrastrukture vode podaci o vodovima, pripadajućim objektima i uređenim područjima elektroenergetske, elektroničke komunikacijske, toplovodne, plinovodne, naftovodne, vodovodne i odvodne infrastrukture.

Vodovi elektroničke komunikacijske infrastrukture i pripadajući objekti elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezana opreme, dakle EKI za koje se u katastru infrastrukture vode podaci su:

- a) Vodovi EKI, kabela kanalizacija, kabela, svjetlovodni kabela, cijevi EKI, signalni vodovi, priključci EKI te radijski koridori.

⁵³ Zakon o energiji ("Narodne novine" br. 120/12., 14/14., 95/15., 102/15., 68/18.).

⁵⁴ Zakon o vodama ("Narodne novine" br. 66/19., 84/21.).

⁵⁵ Vidi čl. 1., čl. 2., čl. 3. i čl. 13. Zakona o katastru vodova ("Narodne novine" br. 50/88.).

⁵⁶ Bajt J., *Pravno uređenje linijskih infrastrukturnih građevina*, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 34, br. 1, 443-470 (2013).

⁵⁷ Pravilnik o katastru infrastrukture ("Narodne novine" br. 77/21.).

b) Objekti koji pripadaju vodovima elektroničke komunikacijske mreže su telefonske centrale, zdenci (galerije, komore), nosači vodova i stupovi EKI, radiodifuzni objekti i odašiljači, radiorelejne stanice, antenski i televizijski stupovi, repetitori, telefonske govornice i ormarići EKI.⁵⁸

Katastar infrastrukture sadrži podatke o vrstama, namjeni, osnovnim tehničkim karakteristikama, korištenju i položaju izgrađene infrastrukture te imenima ili nazivima i adresama njihovih vlasnika, odnosno upravitelja, kao i podatke iz pisanog i grafičkog dijela katastra infrastrukture. U tu svrhu uspostavljena je Jedinствена baza podataka o infrastrukturi. U Jedinственu bazu podataka o infrastrukturi preuzimaju se i unose podaci o infrastrukturi, a obavijesti o tekućim ili planiranim građevinskim radovima preuzimaju se iz jedinstvene informacijske točke. Podaci i obavijesti iz jedinstvene informacijske točke preuzimaju se i zaprimaju u elektroničkom obliku.

Stoga u slučaju podnošenja zahtjeva za izdavanje lokacijske informacije u nadležnom katastarskom uredu, lokacijska informacija će sadržavati informacije o elektroničkoj komunikacijskoj infrastrukturi za traženu katastarsku česticu.

6. Odnos instituta prava puta s institutima stvarnog prava

Europska Unija je 2002. godine u Direktivi 2002/21/EU pod nazivom „*Rights of way*“ propisala očekivan minimalni opseg uređenja prava od strane država članica u vezi s poštivanjem prava operatora elektroničkih komunikacija glede gradnje EKI na javnim nekretninama te onima u vlasništvu privatnopravnih subjekata. Hrvatska je u postupku usklađivanja svojih propisa s propisima EU u zakonodavstvo o elektroničkim komunikacijama implementirala odredbe čl. 11. Direktive 2002/21/EC o pravu puta (*right of way*) u ZEK 2008. godine u skladu s direktivama Europske unije i najboljom praksom europskih država, uveden je novi pravni institut nazvan „pravo puta“ u pravni sustav Republike Hrvatske. Prema odredbama ZEK-a pravo puta nastaje ex lege u trenutku kada su ispunjene opće i posebne pretpostavke za stjecanje toga prava utvrđene odredbama čl. 27. i 28. ZEK-a. Veoma je bitno naglasiti da se Pravo puta ne upisuje u zemljišne knjige već u posebni registar vođen od strane HAKOM-a.

Navedenim promjenama ZEK-a, omogućeno je radi gradnje nove elektroničke komunikacijske infrastrukture stjecanje prava puta, kao posebnog prava na javnim i privatnim nekretninama. Riječ je o specifičnom pravnom institutu koji, iako uređen ZEK-om dijeli sličnosti institutima stvarnog prava uređenima ZVSP-om - pravom služnosti

⁵⁸ Vidi čl. 7. Pravilnika o katastru infrastrukture ("Narodne novine" br. 77/21.).

6.1. Pravo puta u odnosu s pravom služnosti

Prema navodima literature, prije zakonodavnih promjena ZEK-a 2008. godine pitanje postavljanja EKI u Republici Hrvatskoj rješavalo se primjenom instituta služnosti voda. Stjecanjem prava služnosti ili drugih stvarnih prava na nekretninama gdje god je to bilo moguće, operatori su nastojali legalizirati izgrađenu EKI i drugu povezanu opremu, i upravo putem instituta služnosti su uređivani imovinsko-pravni odnosi s vlasnicima nekretnina. Riječ je o služnosti koja se osniva za različite svrhe, pa tako i za potrebe operatora EKI. Pravo vodova osnovano u korist operatora EKI, iako nije bilo uređeno zbog harmoniziranja s pravnom stečevinom EU, u slučaju uređivanja infrastrukture EKI bilo bi uređeno kao ograničeno stvarno pravo u obliku zemljišne služnosti koje ovlašćuje operatora da se služi tuđom nekretninom (poslužna stvar) tako da na njoj ima elektroničku komunikacijsku infrastrukturu (tj. specifične vodove) i poduzima druge potrebne radnje u vezi s njom (gradnja, održavanje, razvijanje i korištenje), a da je vlasnik te nekretnine dužan to trpjeti ili pak zbog toga glede nje nešto propuštati.⁵⁹

Specifičnost, ali i jedna od osnovnih pretpostavki za tu stvarnu služnost je postojanje dviju nekretnina od kojih je jedna povlasna, a druga poslužna. Svrha služnosti ostvarena je korištenjem poslužne nekretnine od strane vlasnika povlasne nekretnine u svrhu postizanja povoljnog gospodarskog učinka na povlasnoj nekretnini. To podrazumijeva da povlasna i poslužna nekretnina moraju biti u takvom prostornom odnosu da je korištenje moguće te da upravo ono rezultira objektivnom korišću za povlasnu nekretninu i njezina svagdašnjeg vlasnika.

Ako se u svrhu izgradnje i iskorištavanja elektroničke komunikacijske infrastrukture pokušalo neku služnost, primjerice, pravo voda, koja je po svojoj naravi stvarna služnost, osnovati u korist točno određenoga pravnog subjekta (operatora), želeći time zaobići pravila o stvarnim služnostima, primjenjivala bi se zakonska pravila o nepravilnoj služnosti. Osnivanje takve služnosti (na poslužnoj nekretnini u korist neke točno određene osobe) se smatra dopuštenim, no tada bi se na nju na odgovarajući način primjenjivala pravila o osobnoj služnosti, naime sukladno odredbama ZVSP-a služnost koja je po svojoj naravi stvarna može se osnovati na poslužnoj nekretnini i u korist određene osobe⁶⁰. U takvom slučaju osnivala bi se služnost koja je prema svojim obilježjima osobna, a ne stvarna.

Literatura navodi da je institut prava puta po svojem sadržaju i ovlaštenjima sličan institutu služnosti, i to nepravilne služnosti. Sukladno čl. 186. ZVSP-a služnost koja je po svojoj naravi stvarna može se osnovati na poslužnoj nekretnini i u korist određene osobe (nepravilna služnost).⁶¹ Pravo puta je potencijalno moguće tumačiti kao specifičan oblik nepravilne služnosti s personalno određenim ovlaštenikom u čiju se korist osniva (a koji može biti isključivo operator) i sa specifičnim povlasnim predmetom (tuđa nekretnina s elektroničkom komunikacijskom infrastrukturom). Pravo puta je prema Direktivi 2002/21 pravo koje treba osigurati što

⁵⁹ Milotić I., Peranić D., , *Pravo puta u RH i elektronička komunikacijska infrastruktura – stvarno pravo, služnost, imovinsko pravo ili ...?*, Pravo i porezi - 11.2018, str. 48.

⁶⁰ Vidi čl. 189. ZVSP-a

⁶¹ Vidi čl. 186. st. 1. ZVSP-a.

jednostavnije rješavanje imovinsko-pravnih odnosa u svrhu korištenja određene nekretnine.⁶² Budući da su se prije donošenja ZEK-a imovinsko-pravni odnosi za potrebe elektroničke komunikacijske infrastrukture rješavali u okviru stvarnopravnog režima iz ZVSP-a, razvidno je da institut prava puta predstavlja zamjensko rješenje u odnosu na institut služnosti voda. Drugim riječima, pravo puta se zbog svog sadržaja može smatrati služnošću voda sui generis zbog sljedećih razloga: 1. Oba instituta vlasniku u praksi sužavaju mogućnosti gospodarskog iskorištavanja nekretnine tj. proizvode okrnjenost. 2. Osnivanjem prava puta ili služnosti voda nekretnina ne gubi svoju namjenu ali se proizvode okrnjenosti u širini zaštitnog pojasa koji se koristi za pristup, postavljanje, korištenje, popravljavanje i održavanje elektroničke komunikacijske infrastrukture. 3. Osnovano pravo puta ili osnovana služnost voda u korist operatora ekskluzivno ga ovlašćuju za korištenje nekretnine bez potrebe pribavljanja nekog dodatnog/proširenog ovlaštenja. 4. Ustanovljenje prava puta ili služnosti voda moguće je provesti kao nepotpuno izvlaštenje nekretnine budući da je polaganje vodova i drugih uređaja za elektroničku komunikacijsku infrastrukturu od interesa za Republiku Hrvatsku 5. Visina naknade u oba slučaja mora odražavati poštnu ravnotežu između zahtjeva javnog interesa (kojeg zastupa operator) i prava pojedinca na mirno uživanje svojega vlasništva. Jedina bitna razlika između dvaju instituta jest činjenica da je pravo puta u usporedbi s pravom puta jednostavniji i brži način rješavanja imovinsko-pravnih odnosa s vlasnikom nekretnine.

ZVSP propisuje da je postavljanje vodova i drugih uređaja (električnih, kanalizacijskih, plinovodnih, vodovodnih, toplovodnih, telekomunikacijskih i dr.) na tuđoj nekretnini bez pristanka njezina vlasnika moguće u slučaju postojanja interesa Republike Hrvatske na temelju zakonskih odredaba koje uređuju nepotpuno izvlaštenje, a u privatnom interesu prema odredbama o osnivanju služnosti vodova. Tim pravom se među vlasnicima susjednih nekretnina uređuje: (a) obveza uzajamno obzirnoga izvršavanja prava vlasništva, (b) naređenje vlasniku na neko trpljenje, propuštanje ili činjenje radi uzajamno obzirnoga izvršavanja prava vlasništva, (c) dopuštenost izvršavanja toga prava samo u mjeri i tako da se time što manje ograničava, opterećuje ili na drugi način uznemirava onoga tko treba nešto trpjeti, propustiti ili činiti.

Primjenom instituta izvlaštenja omogućuje se prisilno osnivanje služnosti vodova. Time se osim osnivanja služnosti vodova, uvodi i druga pravna osnova prilikom koje se ta služnost osniva neovisno ili protivno volji vlasnika nekretnine kojom vod prolazi. Pretpostavke su: (1) da je osnivanje toga prava u interesu RH, (2) da treba provesti nepotpuno izvlaštenje, (3) da se to izvlaštenje provodi u privatnom interesu, (4) da se u tome postupku osniva služnost vodova, (5) da se služnost vodova osniva odlukom suda ili drukčije ako to zakon određuje. Literatura navodi da je pravo puta kao institut zamišljen i izgrađen na temeljima instituta služnosti, tj. riječ je o sui generis imovinskom pravu. No u slučaju da je riječ o sui generis imovinskom pravu ili uređenju, onda pravo puta u RH uopće nije stvarno pravo (jer stvarnih prava ima točno određeni broj i ona imaju točno određeni sadržaj).⁶³

⁶² Direktiva 2002/21/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge (Okvirna direktiva) (SL L 108, 24. 4. 2002.).

⁶³ Vizek, M., Barbić, T., Gržičić, T., Majčica, B., Tkalec, M. & Žilić, I., 2018., *Analitičke odrednice naknade za pravo puta na elektroničku komunikacijsku infrastrukturu. Studije EIZ. Projektna studija*. Srpanj 2018.

7. Zaključak

Zbog specifičnog geografskog oblika kao i brojnih otoka Republike Hrvatske ostvarenje elektrokomunikacijske infrastrukture predstavlja veliki izazov. Premreženost 3G i 4G elektrokomunikacijskom mrežom je ostvarena na cijelom teritoriju Republike Hrvatske. Isto je ostvareno u zadovoljavajućoj mjeri te uključuje i sve naseljene otoke, gorske krajeve i unutrašnjost Istarske županije, gdje je dugo vremena premreženost bila isprekidana.⁶⁴⁶⁵

Sljedeći korak premreženosti predstavlja izgradnja 5G EKI, ista je od iznimne važnosti jer osim što je standard brzine interneta u Europskoj Uniji, omogućuje i korištenje digitalnih usluga javne uprave i banaka na zadovoljavajućoj razini. 5G EKI je esencijalna i za razvoj većine modernih industrija, brz razvoj tehnologije svih sektora dovodi do situacije da tehnologija razvijena prije dvije ili čak jedne godine postaje zastarjela i u nekim slučajevima zastarjela. Predviđeni izumi svih sektora se oslanjaju na korištenje 5G elektrokomunikacijske mreže, riječ je o internetu stvari *Internet of things* koji pokriva izume od kućanskih svakodnevnih aparata, vozila, autonomnih vozila, poljoprivrednih strojeva, strojeva u industrijskim zonama... Kako bi se omogućile investicije u bilo kojoj industriji nužno je omogućiti investitorima pristup do sve potrebne infrastrukture. U brojnim industrijama brz internet je i bitniji od npr. blizine luka, vlakova ili priključaka za plin. Ubrzani i uspješni razvoj informacijskih tehnologija u Republici Hrvatskoj kao i sve veći broj tzv. digitalnih nomada je jasan impuls za daljnji i brži razvoj EKI. Prema karti pokrivenosti Republike Hrvatske vidljivo je da 5G EKI postoji isključivo u velikim gradovima. Otoci, unutrašnjost Hrvatske, gore nemaju razvijenu 5G EKI, što predstavlja negativnu podlogu za razvoj dijelova Hrvatske koji su već manje razvijeni od gradova. Nadalje razvoj 5G EKI omogućuje razvoj istih nerazvijenih sredina u Republici Hrvatskoj. Položaj, klima, i sigurnost Republike Hrvatske predstavljaju vrhunski potencijal za razvoj upravo informacijskih tehnologija za koje je upravo EKI esencijalni resurs. Iako su investicije potrebne za postavljanje EKI visoke, u usporedbi s drugim infrastrukturnim potrebama i troškovima, jasno je da su iste komparativno niže što nadalje upućuje na prednost cijelog sektora.

Jasno nužan preduvjet je moderno, dosljedno uređenje povezanog zakonodavstva. Isto je olakšano usklađenjem pravnih propisa Europske Unije koji postavljaju minimalne preduvjete za države članice no ključno ostavljaju prostora za uređenje s obzirom na specifičnosti potreba svake države članice. U ovom radu je objašnjeno trenutno stanje povezanog zakonodavstva koji se u praksi pokazao s jedne strane zadovoljavajuć, što je vidljivo iz ubrzanog razvoja sektora informacijskih tehnologija, no s druge strane velik opseg administrativnih zahtjeva, količine pravilnika ponovno ograničava razvoj. Esencijalni problem predstavlja neuređenost zemljišnoknjižnog stanja u svim

⁶⁴ Karta mrežne pokrivenosti Republike Hrvatske Hrvatskog Telekom, <https://www.hrvatskitelekom.hr/karte-pokrivenosti>, 25. svibanj 2022.

⁶⁵ 3G, 4G, 5G Karta pokrivenosti Republike Hrvatske; <https://www.nperf.com/hr/map/HR/-/161490.A1-Mobile/signal/>, 16. lipanj 2022.

dijelovima Republike Hrvatske s posebnim naglaskom na cijelo obalno područje. Zastarjeli, neusklađeni podaci odbijaju potencijalne investitore a zadaju glavobolje postojećim investitorima.

Spor razvoj 4G mreže u svim područjima Republike Hrvatske je jasno upozorenje da 5G EKI, koja zahtijeva veću količinu antena i svjetlovoda može i već predstavlja velik izazov. Kako su infrastrukturni operatori u većini slučajeva velike multinacionalna društva sa skoro neograničenim sredstvima jasno je da visina troškova izgradnje EKI nisu prepreka koja koči razvoj EKI u Republici Hrvatskoj. Prepreke treba tražiti u drugim područjima, u ovom slučaju riječ je o zamršenim administrativnim preprekama. Motivacija za izradu ovog rada je svojevrsni pregled potrebnih preduvjeta koje infrastrukturni operatori moraju ispuniti kao bi mogli obavljati željenu djelatnost. Isti ne uključuje daljnje izravne i neizravne porezne zahtjeve a uključuje čak 17 zakonskih i podzakonskih propisa. Kako je riječ o infrastrukturi čije postavljanje i korištenje nije od velike opasnosti za ljudsko zdravlje niti za okoliš postavlja se pitanje svrhe svih propisa. Upitno smještanje instituta u ZEK umjesto u ZVSP kojem je po sadržaju svakako bliže je samo jedna od nelogičnosti pravnog uređenja koje onemogućava fluidno ostvarenje djelatnosti. Isto jasno i onemogućuje natjecanje na tržištu. Količina propisa i potrebnog vremena i troškova za operatore osigurava da samo društva s već velikim sredstvima mogu uspješno obavljati elektrokomunikacijske djelatnosti. Kako isto predstavlja prepreku ulasku na tržište, jasno je i da koči potencijalni razvoj novih tehnologija unutar Republike Hrvatske koji je apsolutno najvažniji pokretač cijelog društva, što je i vidljivo iz cijele povijesti. Sredine s lakšim i jednostavnijim mogućnostima za razvoj novih tehnologija brzo postaju vodeće i bogatije zajednice, sredine gdje se razvoj tehnologija koči ubrzo zaostaju. Jasno je stoga da je razvoj EKI u Republici Hrvatskoj od najveće važnosti te da je funkcionalna moderna pravna podloga, koja sada ima i vrhunsku osnovu u višegodišnjoj praksi za obaviještenu promjenu povezanih propisa.

8. Literatura

Izvori stručne i znanstvene pravne književnosti

Bajt J., *Pravno uređenje linijskih infrastrukturnih građevina*, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 34, br. 1, 443-470 (2013);

Bajt J., *Pravo puta na javnim nekretninama radi gradnje elektroničke komunikacijske infrastrukture*, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 33, br. 1, 221-250 (2012);

Ernst, H., *Posebno stvarnopravno uređenje za stvari elektroničke komunikacijske infrastrukture* u knjizi Gavella, N., et al., *Stvarno pravo*, svezak III., Narodne novine, Zgb., 2011, str. 495.-551.;

Europska Investicijska Banka, Gilles, F., Toth, J., *Accelerating the 5G transition in Europe : How to boost investments in transformative 5G solutions : main report* od 23. veljače 2021.;

Europska Komisija, *Povezivost za Europsko gigabitno društvo – brošura*, 2021., <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/connectivity-european-gigabit-society-brochure>;

Vlada Republike Hrvatske, *Nacionalni plan razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2021. Do 2027. godine*, ožujak 2021.;

HAKOM, Publikacije, *Svjetlovodne distribucijske mreže (SDM)*, 2022., <https://www.hakom.hr/hr/svjetlovodne-distribucijske-mreze-sdm/2690>;

Massaro M., *Between Integration and Protection of National Sovereignty in the European Union's Radio Spectrum Policy: Uncovering Potential Research Avenues*. *Journal of Information Policy*, vol. 9, 2019, str. 174–213;

Milotić I., Peranić D., , *Pravo puta u RH i elektronička komunikacijska infrastruktura – stvarno pravo, služnost, imovinsko pravo ili ...?*, *Pravo i porezi* - 11.2018, str. 48.;

Philpott M., McBride S. *Global Report: Fiber Development Index Analysis*, 2021., <https://omdia.flywheelsites.com/omdia-fiber-development-index-2021/>;

Staničić, F. *Izvlaštenje: sukob javnog i privatnog interesa. Hrvatska i komparativna javna uprava*, v 9. br. 1., 142-168. (2009);

Šišul G., Ilić Ž., , *Povijesni razvoj javnih mobilnih mreža* od 18. ožujka 2021., <https://www.5g.hr/tehnologija/povijesni-razvoj-javnih-mobilnih-mreza/>;

Vizek, M., Barbić, T., Gržičić, T., Majčica, B., Tkalec, M. & Žilić, I., 2018., *Analitičke odrednice naknade za pravo puta na elektroničku komunikacijsku infrastrukturu. Studije EIZ. Projektna studija*. Srpanj 2018.;

Yunman Hao, *Investigation and Technological Comparison of 4G and 5G Networks*, *Journal of Computer and Communications*, Vol. 9 No.1, siječanj 2021.

Pravni propisi

Direktiva 2002/21/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge (Okvirna direktiva) (SL L 108, 24. 4. 2002.);

Direktiva (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o Europskom zakoniku elektroničkih komunikacija;

Odluka o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. - NKD 2007. ("Narodne novine" br. 58/07., 72/07.);

Pravilnik o katastru infrastrukture ("Narodne novine" br. 77/21.);

Pravilnik o načinu upisa u sudski registar ("Narodne novine" br. 121/19.);

Zakon o elektroničkim komunikacijama ("Narodne novine" br. 73/08., 90/11., 133/12., 80/13., 71/14., 72/17.);

Zakon o energiji ("Narodne novine" br. 120/12., 14/14., 95/15., 102/15., 68/18.);

Zakon o izvlaštenju i određivanju naknade ("Narodne novine" br. 74/14., 69/17., 98/19.);

Zakon o katastru vodova ("Narodne novine" br. 50/88.);

Zakon o mjerama za smanjenje troškova postavljanja elektroničkih komunikacijskih mreža velikih brzina ("Narodne novine" br. 121/16.);

Zakon o obrtu ("Narodne novine" br. 143/13., 127/19., 41/20.);

Zakon o porezu na dodanu vrijednost ("Narodne novine" br. 73/13., 99/13., 148/13., 153/13., 143/14., 115/16., 106/18., 121/19., 138/20., 39/22.);

Zakon o uređivanju imovinskopravnih odnosa u svrhu izgradnje infrastrukturnih građevina ("Narodne novine" br. 80/11., 144/21.);

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine" br. 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 90/10., 143/12., 94/17. - službeni pročišćeni tekst, 152/14., 81/15. - službeni pročišćeni tekst);

Zakon o vodama ("Narodne novine" br. 66/19., 84/21.);

Zakon o zaštiti na radu ("Narodne novine" br. 71/14., 118/14., 154/14., 94/18., 96/18.);

Zakon o zaštiti okoliša ("Narodne novine" br. 80/13., 153/13., 78/15., 12/18., 118/18.);

Zakon o zemljišnim knjigama ("Narodne novine" br. 63/19.).

Sudska praksa

Presuda Visokog upravnog suda RH, UsII-463/19-7 od 8. listopada 2020., objavljena na mrežnoj stranici portala IUS-INFO;

Presuda Visokog upravnog suda RH, UsII-415/18-6 od 17. studenog 2020. objavljena na mrežnoj stranici portala IUS-INFO;

Presuda Visokog upravnog suda RH, UsII-433/20-6 od 20. siječnja 2021. objavljena na mrežnoj stranici portala IUS-INFO;

Presuda Visokog upravnog suda RH, UsII-16/21-8 od 24. veljače 2021. objavljena na mrežnoj stranici portala IUS-INFO.

Internetske poveznice

3G, 4G, 5G Karta pokrivenosti Republike Hrvatske, <https://www.nperf.com/hr/map/HR/-/161490.A1-Mobile/signal/>, 16. lipanj 2022.;

Karta mrežne pokrivenosti Republike Hrvatske, <https://www.hrvatskitelekom.hr/karte-pokrivenosti>, 25. svibanj 2022.